LUM

LUNDS UNIVERSITET MEDDELAR
NUMMER 3
MARS 2004
ÅRGÅNG 37

Hoten mot brösten

Ny satsning på kvinnliga chefer

Sociologen bör sluta växa

LUM

LUNDS UNIVERSITET MEDDELAR

Lunds universitets tidskrift LUM utkom första gången 1968. Den når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 12.800 ex och utkommer med 11 nr per år.

Adress: LUM
Informationsenheten Lunds universitet
Box 117, 221 00 Lund
Fax: 046-222 47 11
Internpost: Hs 31
E-post: LUM@info.lu.se

LUM på nätet: www.lu.se/info/lum/Lum.html

Redaktion:
Maria Lindh, redaktör och layout insidor
046-222 95 24, Maria.Lindh@info.lu.se

Christer Hjort, ansvarig utgivare
046-222 70 15, Christer.Hjort@upv.lu.se

Ingela Björck, forskningsjournalist
046-222 76 46, Ingela.Bjorck@info.lu.se

Britta Collberg, journalist
046-222 31 58, Britta.Collberg@info.lu.se

Petra Francke, journalist och layout färgsidor
046-222 03 16, Petra.Francke@info.lu.se

Göran Frankel, forskningsjournalist naturvetenskap,
046-222 94 58, Goran.Frankel@info.lu.se

Ulrika Oredsson, journalist
046-222 70 28, Ulrika.Oredsson@info.lu.se

Annonser:
tomat annonsbyrå, tel 046-13 74 00/02
www.tomat.se
fax 046-5400150
e-post PC: info@tomat.se
e-post Mac: material@tomat.se

Prenumerationer, notiser, meddelanden:
Eva Mattisson: 046-222 70 10
e-post: Eva.Mattisson@info.lu.se

Anställda vid LU får LUM gratis.
Enskilda abonnenter – 190 kr/11 nr. Inbetalas på postgirokonto 15650-5 med angivande av "Prenumerationsavgift för LUM" samt namn & adress.

Adressändring:
Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: VTT Grafiska i Vimmerby

Nästa LUM: 16 april. Manusstopp: 1april.

ISSN: 0345-7354

Omslag: Pierre Narcisse Guerin (1774-1833) – Ung kvinna i halvfigur Louvren, Paris Foto: Bridgeman Art Library/IBL Bildbyrå

Innehåll

Krav hörs ständigt på att Sverige måste bli bättre på att kommersialisera forskningsresultat och bidra till den ekonomiska tillväxten. En som ändå är ganska nöjd med takten är *Per-Olof Hegg*, chef för Lunds universitets näringslivsenhet och vd i universitetets holdingbolag LUAB. LUM berättar om två avknoppningsföretag där LUAB nyligen gick in som delägare.

Den före detta LTH-studenten Cecilia Hertz har startat bolaget Umbilical design. Umbilical betecknar allt som förbinder två saker i rymden. Och arbetet i företaget utgår från rymddesign som rör människan. TECKNING: NASA. FOTO: PER GUSTAFSSON.

Hon startade bolag inom rymddesign

Hon arbetar med rymden, men verkar stå med båda fötterna på jorden. Några större summor tjänar hon visserligen inte än, men hon älskar det hon gör och har gott hopp om framtiden.

– Rymdteknologin har fått fram massor av smarta lösningar som kan göra nytta på jorden, säger företagaren och industridesignern *Cecilia Hertz.*

Lunds tekniska högskola, LTH, har sedan flera år ett mycket uppmärksammat samarbete med det amerikanska rymdforskningscentret NASA – ett samarbete som man är ensam om i Europa. Den en termin långa kursen STAR design blev en omvälvande upplevelse för Cecilia Hertz, som tillhörde den första kullen industridesigners.

– I rymden räknar man i volym, inte i kvadratmeter. Jag fick upp ögonen för möjligheterna i tyngdlösa, kompakta miljöer som t.ex. rymdfarkoster, berättar hon.

Tillsammans med tre studiekamrater, varav två arkitekter, fick hon chansen att genomföra ett extraordinärt examensarbete: inredningen av en rymdambulans i full skala. Projektet uppmärksammades i både press och tv, och innebar ett par månaders arbete på plats vid NASA i USA. Arbetet stöddes också av det europeiska rymdforskningscentret ESA.

– Examensarbetet medförde även många utlandsresor. Det vi behövde veta stod ju inte att läsa i böcker, och vi fick söka kunskap på annat sätt. Samtidigt fick vi ett stort internationellt kontaktnät.

Cecilia Hertz har alltid varit intresserad av företagande. Hon gick en kvällskurs i affärsut- ▶

”De flesta blir intresserade och ger mig stöd när jag berättar om mitt arbete, men det är betydligt tuffare att förhandla sig fram till konkreta projekt.”

veckling under utbildningen och som färdig industridesigner startade hon 2001 bolaget Umbilical design bl.a. med hjälp av två delägare, rymdentusiasten **Bo Håkansson** från Wilh.Sonesson AB samt designmanagementföretaget Ytterborn & Fuentes. Företaget förstärktes ytterligare för ett och ett halvt år sedan när Lunds universitets holdingbolag LUAB gick in som delägare.

– Umbilical är en rymdterm som betecknar allt som förbinder två saker i rymden, ordagrant betyder det navelsträng.

Det är ett träffande namn, för vad Cecilia Hertz sysslat med under de tre åren kan närmast jämföras med överföring av näring i form av kunskap och idéer mellan olika branscher och världar.

– Utgångspunkten är fortfarande rymden och all rymddesign som rör människan.

Cecilia Hertz arbetar t.ex. tillsammans med Arla Foods på att ta fram yoghurt, dryck och ost lämpliga att ha med i rymden.

– Både lukt- och smaksinnet försämras i rymden, och därför får man tänka lite annorlunda. Även hållbarheten påverkas och förpackningen måste också fungera i ett tyngdlöst tillstånd.

Träningsmaskin för rymdbruk

Hon arbetar också med en modell att använda i samarbetet mellan NASA och LTH.

– Studenterna designar inte sällan rymdprodukter som man gärna skulle vilja förädla och inte bara låta stanna vid ett koncept. Det gäller t.ex. prototypen till en träningsapparat som tagits fram för att användas i rymden. När man vistas i rymden bryts skelettet ner, och träning två timmar dagligen är nödvändigt för att stoppa den processen.

Men det handlar alltså inte bara om rymden utan också om att överföra bra lösningar inom rymddesign till livet på jorden, både i vardagslivet och i mer extrema miljöer.

På uppdrag av ESA testar Cecilia ett tåligt material som tagits fram för rymdfärder, som nu prövas i form av ett slitstarkt seglarställ.

Hon åker runt och föreläser vid konferenser, och försöker få nya jordnära branscher att se fördelarna och lära av rymddesign. För byggföretaget NCC deltog hon i ett framtidsseminarium om hur man kan utnyttja kontorsytor på ett nytt sätt.

Lika väl som man kan skapa bättre arbetsmiljöer på trånga utrymmen med den teknologi som utvecklats för rymden, så skulle man kunna förnya stadsbilden med ”rymdtänk”, enligt Cecilia Hertz.

– Det finns egentligen inget som säger att trädgårdar måste breda ut sig horisontellt. I trånga stadskärnor med innergårdar skulle man i högre grad kunna skapa vertikala trädgårdar.

Ny nisch

Umbilical design har hittat en ny nisch på marknaden. Det finns inte så många som sysslar med rymddesign. På NASA i Houston finns 8.000 ingenjörer, men bara sex designers eller arkitekter. Det gäller dock att företagen får upp ögonen för möjligheterna, fast just detta är inte alltid så lätt att åstadkomma.

– De flesta blir intresserade och ger mig stöd när jag berättar om mitt arbete, men det är betydligt tuffare att förhandla sig fram till konkreta projekt, säger Cecilia Hertz.

Hon blev glad när LUAB hörde av sig och ville bli delägare; trots att hon etablerat sig i Stockholm är ju Umbilical design ett avknoppningsföretag från LTH. Kontakterna med LTH är för övrigt fortsatt intensiva och hennes f.d handledare, arkitekten dr **Maria Nyström** från STAR design-kursen sitter i företagets styrelse.

Hjälp med affärsutveckling

LUABs delägarskap yttrar sig bl.a. i hjälp med affärsplan och affärsutveckling samt tillgång till ett stort kontaktnät. Inför samarbetsorganisationen Connect har Cecilia Hertz fått berätta om sitt företag för en expertpanel – något som hjälpte henne att sortera begreppen. Att hon till vardags sitter i ett kontorslandskap hos delägaren Ytterborn & Fuentes har också betydelse. Som ensam företagare har Cecilia Hertz ändå arbetskamrater där.

Hon tror på företagets affärsmöjligheter och potential att skapa fördelar för Sverige, och arbetar för tillfället med att arrangera en trä- och rymdworkshop i Stockholm i maj. Fast det är inte meningen att rymdfarkosterna ska fordras med pärlspont av svensk fur i framtiden – däremot kan trä- och skogsindustrin säkert använda en del av rymdteknologin, tror Cecilia Hertz.

– Ett amerikanskt golvföretag har lyckats skapa ett nästan outslitligt trägolv genom att använda en av NASAs lacker. Det är en spännande utveckling, inte minst ur ett miljöperspektiv.

BRITTA COLLBERG

FAKTA SAMARBETET LTH – NASA

Samarbetet mellan LTH och rymdprogrammet på Johnson Space Center i Houston, NASA, har pågått sedan 1998. Samarbetet föddes ur den kurs i arkitektur för extrema miljöer i bl.a. utvecklingsländer som bedrivs vid Arkitektur ss. Utlandsbyggande. Det var universitetslektor Maria Nyström som genom många års fältarbete i u-länder insåg att rymdforskningen kunde lära av förhållandena där, och vice versa. Ett exempel är vattenreningssystemet i u-länder, som skulle kunna användas både i jordens megastäder, i utvecklingsländer och på Mars. Maria Nyström har bl.a. skrivit boken ”Mot Mars för att återvinna jorden”, Svensk byggtjänst. Den handlar om de kopplingar till extrema miljöer på jorden som man nu arbetar med, t.ex. renovering av slumstäder.

Höga förväntningar på ny metod mot tumörer

Vinst inom fem år?

Kerstin Jakobsson, Thomas Johansson och Thomas Andersson utgör bolaget SpectraCure. Lådan på bordet används till fotodynamisk terapi för behandling av djupt liggande och större tumörer med ett minimum av påverkan på frisk vävnad. FOTO: BRITTA COLLBERG.

SpectraCure är ett nytt företag avknoppat från Medicinskt lasercentrum och Avdelningen för atomfysik vid Lunds universitet. Företaget lanserar en ny behandlingsmetod för djupt liggande tumörer. Förväntningarna är höga och både den akademiska forskningen och företagets verksamhet har tilldragit sig stort intresse. SpectraCure är också det första avknoppningsföretag där Lunds universitets och Karolinska Institutets holdingbolag samarbetar som delägare.

SpectraCure hyr tre rum i Alfahuset på Ideon. I ett av rummen sitter vd:n **Thomas Andersson**, doktor i fysikalisk kemi och anställd vid KIs holdingbolag KIAB. I ett annat finner man **Thomas Johansson**, atomfysiker som i dagarna lämnat LTH-institutionen för en anställning i företaget. Det tredje rummet disponeras av **Kerstin Jakobsson**, som har lång erfarenhet från affärsutveckling inom olika industrier. På hennes skrivbord tronar prototypen av den apparat som med en kombination av laserljus och medicin ska förstöra djupt liggande och större tumörer utan att skada frisk vävnad.

Metoden kallas fotodynamisk terapi, och är i sin enklaste form flera tusen år gammal. Redan de gamla egyptierna förstod att behandla vissa åkommor genom att smörja in huden med salvor och sedan bada den i starkt solljus.

För drygt hundra år sedan togs metoden upp på nytt, och sedan flera år behandlas bl.a. i Lund ▶

”Inom ett till två år hoppas vi ha solida kliniska bevis på att metoden fungerar. Nästa steg är att samarbeta med ett läkemedelsföretag som tillverkar den aktiva substansen och på det viset kunna erbjuda ett fullständigt paket.”

Professor Sune Svanberg leder forskargruppen som ligger bakom den nya behandlingsmetoden.

ytligt liggande tumörer med vissa typer av läkemedel som aktiveras av laserljus.

Men ljuset når inte mer än ett par millimeter ner i vävnaden, och därför har djupare liggande tumörer inte kunnat behandlas – förrän nu.

Med stöd från Strategiska stiftelsen har en forskargrupp i Lund utvecklat den nya metoden, som dels förmår behandla både större och mer otillgängliga tumörer.

Laser och läkemedel

Det sker genom att tunna optiska fibrer förs ner i tumören. Fibrerna sköter en tvåvägskommunikation: dels skickas laserljus som aktiverar läkemedelssubstansen in i tumören, dels återförs information som är avgörande för ett lyckat behandlingsresultat via de optiska fibrerna, t.ex. koncentrationen av läkemedel i tumören och dosen av laserljus som behövs för att aktivera läkemedlet som dödar tumörcellerna.

På en och samma gång kan man alltså undersöka och behandla patienten.

– Det här är vi ensamma om i världen, säger Thomas Johansson, vars avhandling i atomfysik delvis handlade om den nya metoden. På andra håll har man försökt föra in optisk fiber och behandla tumörer, men eftersom man inte haft återkopplingen, så har man i princip kört i blindo.

Det är en ganska stor grupp forskare under ledning av professor **Sune Svanberg** vid Avdelningen för atomfysik, LTH, som ligger bakom den nya metoden. Lite skämtsamt kallar man också den lilla behändiga apparaten på Kerstin Jakobssons skrivbord för ”Sunes låda”.

Samarbetar med institutionen

I gruppen ingår också professor **Stefan Andersson-Engels** och docenten och cancerläkaren **Katarina Svanberg**, f.ö. gift med Sune Svanberg, dermatologen **Niels Bendsöe** liksom doktoranderna **Ann Johansson** och **Marcelo Soto Thompson**. Alla är delägare i SpectraCure, och samarbetet med den akademiska institutionen, där forskningen fortsätter, regleras av ett avtal.

– LUAB kom in först och hjälpte oss att skaffa svenskt patent, berättar Sune Svanberg. När det sedan var dags för den internationella fasen kom KIAB, Karolinskas holdingbolag, med i bilden. Genom KIAB har vi fått mycket ekonomisk hjälp och även hjälp med management genom vd Thomas Andersson.

Prototypen till behandlingsapparaten ägs av Fysiska institutionen och företaget tillsammans och har utvecklats i nära samarbete med externa konsulter.

Hoppas på doktorandtjänst

– Tack vare att vi fick kapital genom KIAB kunde vi redan från början konstruera något som var ganska realistiskt och industri- och patientnära, säger Sune Svanberg, som också hoppas att företaget snart ska gå så pass bra att det kan finansiera en doktorandtjänst, när pengarna från Strategiska forskningsstiftelsen tar slut i sommar.

Sune Svanberg konstaterar att det krävs många miljoner för att forskningsföretag ska ”kunna flyga”, men förhoppningarna på SpectraCure är som sagt höga, och företaget är ett bra exempel på grundforskning som kommer till nytta, menar han.

Kliniska studier i höst

Redan till hösten startar kliniska studier – då ska metoden användas på tumörer i samarbete med Karolinska Universitetssjukhuset.

– Inom ett till två år hoppas vi ha solida kliniska bevis på att metoden fungerar. Nästa steg är att samarbeta med ett läkemedelsföretag som tillverkar den aktiva substansen och på det viset kunna erbjuda ett fullständigt paket, säger vd Thomas Andersson.

– Någon gång mellan 2005 och 2009 bör vi kunna gå med vinst…

BRITTA COLLBERG

Åtta nya företag på ett halvår

– Det senaste halvåret har vårt idésökande bland forskarna resulterat i åtta nya avknoppningsföretag, berättar *Per-Olof Hegg*, vd i Lunds universitets holdingbolag LUAB och chef för universitetets näringslivsenhet.

LUAB är i dag delägare i ett 30-tal företag, varav två tredjedelar startat efter år 2000. Tillsammans hade LUAB-företagen förra året 200 anställda och omsatte femtio miljoner kronor.

Merparten av bolagen är avknoppningsföretag, varav cirka häften finns inom det medicinska området och cirka trettio procent inom det tekniska.

Parallellt med att bolagen blivit fler har Näringslivsenheten vuxit. Man har i dag åtta anställda. Ytterligare två affärsutvecklare och en patentingenjör ska anställas inom den närmaste framtiden, och även dessa ska arbeta uppsökande.

Hur går det då för avknoppningsföretagen? Med ekonomiska mått mätt är det inte lysande.

– Nej, de tjänar inga pengar – än. Men de lever. Sådana här projekt är osäkra och tar tid att förverkliga, säger Per-Olof Hegg.

Det finns många aktörer som sysslar med affärsutveckling av forskningsidéer, inom och utanför universitetet. De har fått kritik för bristande samarbete och för att det är svårt för forskarna att veta vem de ska vända sig till. Men situationen har förbättrats, hävdar Per-Olof Hegg. I det nya Innovationsforum samarbetar Näringslivsenheten med Teknikbrostiftelsen, Region Skåne och Ideon. Ett resultat är det nygamla ”växthus” för späda företagsidéer som blir inflyttningsklart i april. Ett par av de gamla Kuvösen-barackerna vid forskningsbyn Ideon ska rivas, medan barackerna närmast Ekonomihögskolan renoveras. Här får Växthuset fördubblad yta.

Växthuset ska ge nya företag med LUAB och Teknopol som delägare full ekonomisk- och administrativ service etc. En del blir vanliga kontorslokaler som hyrs ut till avknoppningsföretag.

En tredje verksamhet som redan drivs i samarbete med LTH, Medicinska fakulteten och Ekonomihögskolan är Venture-lab som hyser ett 15-tal spirande studentbolag.

– En nyhet är Venture hubs, som innebär att forskare kan starta avknoppningsbolag i rum inne på institutionerna, med sina bolagsskyltar på dörren. På det viset får de nära till kollegerna och möjlighet att utnyttja universitetets specialapparatur.

I praktiken förekommer redan informella Venture hubs, medger Per-Olof Hegg. Men med en formalisering tror han att ännu fler avknoppningsföretag kommer att bildas.

BRITTA COLLBERG

LUABs produktbolag

(LUABs ägarandel inom parentes):

LUVIT – utvecklar och säljer verktyg för internetbaserad distansutbildning (20 proc).
ORDIO – utvecklar och säljer produkter och tjänster inom bioteknik och farmaci (25 proc).
WeAidU in Europe – utvecklar program för automatisk analys av medicinska data samt erbjuder läkare diagnostiska råd via internet (15 proc).

Följande produktbolag är huvudsakligen ”starta upp-bolag” där LUABs ägarandel är max 5 procent:

BioActive Polymers – ytaktiva substanser som förhindrar sammanväxning vid operationer.
Lundonia BioTech – teknologi inom glykobiologi som används till olika material för diagnostika och läkemedel.
Caleigo – IT-bolag som kombinerar automatisk kodgenerering med innovativ mjukvarudesign, vilket är snabbare än manuell programmering.
Gas Optics – patentsökt teknologi för indikering av gasutsläpp i processindustrin med hjälp av IR.
Picology – innovationsbolag som ska sälja licenser av kommersiella uppfinningar inom området elektrisk mätteknik. Tillämpningen finns inom läkemedel, datachips etc.
BoMill – patentsökt metod för kvalitetssortering av material med IR-teknik (t.ex. majskorn).
Encyclicon – världsledande producent för utbildningsmaterial inom radiologi.
NeuroPharma – utvecklar läkemedel för primärt hjärnskador. Forskning sker vid Avdelningen för experimentell hjärnforskning vid LU.
QuMat Tech – utvecklingsbolag inom nanometerteknologi där förväntade användningsområden är extrem högteknologi som ljusemittorer, fotondetektorer och kiselteknologi.
NEMS – förkortning av ”nanoelektromekaniska system”. Ska sälja patenträttigheter och innovationer inom t.ex. högfrekventfilter för mobiltelefoni, elektriskt avstämbara optiska filter.
Umbilical design – se separat artikel.
Actar – utvecklar biologiska målmolekyler som är utgångspunkt för läkemedelsutveckling. Samägs med bl.a. Karolinska och Göteborgs universitets holdingbolag.
ProEngCo Tooling – bolag med kunskap inom högteknologiska material (karbidstål). Affärsidén är att sälja licenser från patent.
SpectraCure – se separat artikel.
Cognimatics – matematisk bildtolkning som kan användas i mobiltelefoner, övervakningskameror etc.
GreenTec – Ny bolagsmodell med hela forskargrupper som delägare. Bolaget som är under bildande ska utveckla förnyelsebara och miljövänliga råvaror.
UltraBubbles – ny metod för ultraljudsundersökningar i medicinsk vård. Ger bättre kontrast och högre bildkvalitet.
BioInvent – utvecklar och producerar antikroppar för läkemedelsindustrin.

Arc som ark... Ur *Running A Muck* av John Caldwell.

Gud ingår i den judiska humorn

"Tre judiska bönder gick till sin rabbin för att be om hjälp mot torkan. Rabbinen sa att han inte kunde hjälpa dem eftersom de inte trodde tillräckligt på Gud. Bönderna var oförstående. De hade ju kommit till rabbinen just eftersom de trodde att de kunde få gudomlig hjälp?
– Om ni verkligen hade trott på mig och den allsmäktige hade ni tagit ett paraply med er, sa rabbinen."

Under 45 minuter trollband judaistikforskaren **Johan Åberg** sin publik när Centrum för teologi och religionsvetenskap bjöd på populärvetenskapliga föreläsningar under två dagar i början av mars. Temat för hans föreläsning var "Gudsbilden i judisk humor".

Han berättade bland annat historien om "Den tigande Bontche", en man som aldrig hade klagat över sin lott på jorden trots att olyckorna haglat över honom. När Bontche står framför åklagaren vid den himmelska porten låter man honom tro att han nu ska få upprättelse efter allt han har gått igenom. Den tigande Bontche låter sig motvilligt övertygas om att hans stoiska, tysta lidande nu äntligen ska belönas. Men just som han ska ta emot sin belöning skrattar åklagaren rått åt honom.

– Man driver mycket med människors passivitet i den judiska humorn, förklarar Johan Åberg. Gud hjälper sitt utvalda folk men människan måste också aktivt hjälpa sig själv.

Johan Åberg menar att man kan lära sig minst lika mycket om judarnas gudsbild genom att studera deras humor som genom att studera deras religiösa skrifter. Han undervisar på en fem-poängskurs om judisk humor som ges två gånger om året på Centrum för teologi och religionsvetenskap. När föreläsningen är slut delar han ut en liten broschyr om att studera judaistik vid Lunds universitet.

– I år försökte vi att inte bara puffa för vår forskning utan även för våra kurser, säger **Fredrik Lindström**, som är prefekt vid Centrum för teologi och religionsvetenskap.

Teologdagarna, eller Centrumdagarna som de kallas numera, inleddes med att **Göran Rosenberg** talade om "Konsten att vara människa. Vårt behov av samhällsbärande" berättelser på ett välfyllt Palaestra.

– Annars var det lite si och så med publikuppslutningen under Centrumdagarna, sammanfattar Fredrik Lindström. Mest publik drog bland andra föreläsningarna om Gardells Gud, teologins uppgift idag och Johans Åbergs föreläsning om gudsbilden i judisk humor.

ULRIKA OREDSSON

LUM INSIDORNA

Missnöje med tillträdesreglerna

Tillträdesreglerna till högskolan har få, om ens några vänner. Nästan alla är missnöjda med dem. Det konstaterar utredaren *Lars Lustig*, som haft regeringens uppdrag att se över reglerna. I betänkandet *Tre vägar till den öppna högskolan* (SOU 2004:29) förutses de nya reglerna efter remissbehandling kunna tillämpas tidigast inför antagningen till studier hösten 2007.

– Anledningen till missnöjet med tillträdesreglerna är att vi ställer så många oförenliga krav på vad reglerna ska åstadkomma, menar Lars Lustig. De ska prognosticera studieframgång, signalera önskvärda beteenden, bidra till utbildningspolitiska målsättningar och samtidigt vara enkla, överblickbara, stabila, rättvisa, rättssäkra, kostnadseffektiva samt legitima. Ett administrativt regelsystem kan inte klara allt detta på samma gång.

Tillträdesreglerna hänger nära samman med dimensionering, studieorganisation och resursfördelning och är i princip två sidor av samma mynt, framhåller utredaren. När det gäller ”makten över tillträdesfrågorna” anser han att den bästa mixen ligger i mitten d.v.s. att statsmakterna fomulerar tydliga och realistiska mål för vad reglerna ska åstadkomma, medan högskolan ges ett större inflytande än idag för att hitta vägarna dit.

Så överlistas systemet

Alla regler leder till anpassningsbeteenden. Regelsystemet från 1977 har lett till ett antal tydliga elev- och skolstrategier, t ex:

- Byte av nationella program mot specialutformade. Då kan man välja bort t ex ett språk eller fysik B och i stället läsa några lokala kurser.
- Skaffa ett reducerat program. Då kan man bli av med krävande kurser upp till 10 procent av vad som fordras för ett slutbetyg utan att det ger poängavdrag.
- Läsa ett utökat program. Det borde vara positivt, men används ofta för att manipulera jämförelsetalet.
- Inte ta ut slutbetyg utan ett samlat betygsdokument. Då kan man fortsätta att läsa på komvux och slipper dessutom från vissa kärnämnen.
- Läsa om godkända kurser på komvux. Denna konkurrenskomplettering har inneburit ett fjärde gymnasieår.
- Välja lätta kurser framför svåra där sådana möjligheter finns. Högskolans antagningsregler ”belönar” en kurs i svampplockning lika mycket som en matematik- eller språkkurs.

Hälften av alla högskolenybörjare 2001/02 hade studerat på komvux före högskolestudierna.

Kan studieframgång förutsägas?

Utredaren menar att det krävs minst fyra förutsättningar för att klara av en högre utbildning: goda förkunskaper, god motivation, en god studiesocial situation samt att högskolan kan ta emot och ta hand om studenten på ett bra sätt.

Alla studier inom detta område säger dock att med resultat från från högskoleprov eller kännedom om betyg kan vi förklara och förstå 25 procent av en individs framtida studieframgång. Resten, 75 procent, vet vi inte vad den beror på och kan således inte förutsägas. Generellt har dock betyg och högskoleprov de bästa prognosegenskaperna. Andra urvalsinstrument som intervjuer

UTREDNINGENS FÖRSLAG

Utredningen föreslår att nya regler ska införas. Den grundläggande behörigheten kompletteras med krav på lägst betyget godkänd i kärnämnena svenska och engelska samt projektarbetet. Detta för att förkunskaperna i svenska och engelska har försämrats enligt Högskoleverkets kvalitetsbedömningar.

Ett system med 14 områdesbehörigheter införs. Var och en av dessa består av två delar: behörighetsämnen och meritämnen. Behörighetsämnena utgör de obligatoriska förkunskapskraven, medan meritämnen är ämnen som inte utgör förkunskapskrav, men väl ger extra ”betalt” i termer av meritpoäng. Syftet med att koppla ihop behörighetsämnen och meritämnen är att ge eleverna i gymnasieskolan tydliga incitament att läsa språk, matematik eller någon annan relevant fördjupning eller breddning.

Det ska finnas tre generella urvalsgrunder vid antagningen till högskolan: betyg, prov och av högskolan beslutat urval. Normalt sett ska minst 30 procent av utbildningsplatserna på en viss utbildning fördelas på grundval av betyg, minst 30 procent på grundval av prov och minst 10 procent på grundval av det lokala urvalet. Det ska dock finnas möjligheter att göra undantag från denna platsfördelning av särskilda skäl, t.ex. för fort- och vidareutbildningar.

Universitet och högskolor ska få ansvar för en mer situations- och utbildningsanpassad antagning. De ska här ta hänsyn till och värdera annan kunskap än den som dokumenteras i gymnasiebetyg. Universitet och högskolor föreslås få tydliga rekryteringsuppdrag av statsmakterna och då kunna använda det lokala urvalet för att uppfylla målen.

Gymnasiebetygen bör meritvärderas i två steg: först alla kurser som ingår i slutbetyget, och därefter de s.k. meritämnena. Möjligheten att förbättra konkurrenskraften genom att i taktiskt syfte skaffa s.k. reducerat program tas bort. Bara nationella – inte lokala – kurser ska kunna ingå i meritvärdet, och ämnet idrott och hälsa ska inte längre räknas bort vid meritvärderingen.

Möjligheten till utbyteskomplettering försvinner. Utredningen föreslår också att en övre gräns vid meritvärderingen av slutbetyget sätts vid 18,5 poäng och att däröver får prov användas för att skilja sökande åt.

Utredningen föreslår att även prioritetsordning och prov ska kunna användas vid i övrigt likvärdiga meriter.

Nya prov

Utredningen ger ett antal förslag till hur högskoleprovet bör moderniseras. Dessutom föreslås att alla elever på gymnasieskolans sista termin ska få möjlighe-

Tillträdesreglerna till högskolan väcker missnöje.

och tester är betydligt sämre.

Bland de traditionellt sett studieförberande programmen – naturvetenskap och samhällsvetenskap – är direktövergången inom tre år ca 70 procent. För övriga nationella program är den endast 14 procent.

Utredaren påpekar att om ambitionen är att öka direktövergången, så finns potentialen inte inom N- och S-programmen, utan bland de andra 14 gymnasieprogrammen. Lyckas detta så kommer också den breddade rekryteringen ”på köpet”.

Bortlottad

Något som vållar problem är när en person inte blir antagen utan bortlottad trots högsta möjliga jämförelsetal på sitt betyg: 20,0. Inför höstterminen -03 blev 262 personer bortlottade och antalet ökar. Problemet är koncentrerat till läkar- och veterinärutbildningarna.

Förklaringen är efterfrågeöverskottet, betygssystemet i sig och möjligheten att konkurrenskomplettera. Vill man komma tillrätta med detta, så behövs åtgärder inom alla tre områdena, t.ex. minska incitamenten för konkurrenskompletterning och använda andra urvalsinstrument än lotten, t.ex. högskoleprovet eller områdesprov.

Reglernas uppgifter

Utredaren diskuterar tillträdesreglernas uppgifter och föreslår att de ska ge sann, relevant och begriplig information om de krav en viss högskoleutbildning ställer samt i de fall alla behöriga inte kan antas till en viss utbildning på ett legitimt, begripligt och rättssäkert sätt göra ett urval bland dessa.

Dessutom bör man ta ställning till om tillträdesreglerna ska premiera relevant ämnesfördjupning och/eller ämnesbredd i gymnasieskolan samt aktivt bidra till en breddad rekrytering när det gäller kön, social och etnisk bakgrund och funktionshinder.

Den grundläggande behörigheten bör vara den ”breda kopplingen” mellan gymnasie- och högskolenivån. För den särskilda behörigheten föreslår utredningen ett reviderat system för standardbehörigheter som kallas områdesbehörigheter.

Det målrelaterade betygssystemet på gymnasiet lämpar sig inte för rangordning av sökande. Betygsinflation och konkurrenskomplettering är andra negativa effekter. Om gymnasiebetygen ska räddas kvar måste meritvärderingen ändras.

Högskoleprovet behöver moderniseras och arbetslivserfarenheten, som utvecklats till ett renodlat ålderstillägg, bör i fortsättningen premieras och bedömas inom det urval som högskolan beslutar om, menar utredarna

CHRISTER HJORT

---

ten att göra ett gratis högskoleprov.

Ett antal områdesprov bör utvecklas. En prototyp för ett prov inom det tekniska området har tagits fram av Högskoleverket. Dessa prov ska dessutom ha flera syften än enbart urval, bl.a. att kunna bedöma behörighet.

Utredningen föreslår att det generella och schablonmässiga sätt som idag används för att premiera arbetslivserfarenhet ersätts av en bedömning av arbetslivserfarenhetens relevans och kvalitet.

De föreslagna åtgärderna föreslås införas år 2007. Förslaget om att använda prioritetsordning och prov vid likvärdiga meriter vill utredningen införa redan 2005 för att komma bort från att personer med högsta betygspoängen blir bortlottade.

Utredningen återfinns under adress: http://utbildning.regeringen.se/propositionermm/sou/2004/sou2004_29a.pdf

CH

Lunds universitets miljöarbete kritiseras

”Den stora floran av policies och miljömål har lett till en bristande trovärdighet och en omöjlighet att prioritera”, skriver en extern revisor om universitetets miljöarbete. Han menar att universitetet inte kommer att kunna uppfylla sina miljömål till år 2005 och att en del av målen är formulerade så att de inte går att uppfylla.

För två år sedan granskade studentföreningen ”Hållbart universitet” universitetets miljömål för perioden 1998–2005. De ansåg att miljöarbetet släpade efter och att det på vissa håll inte förekom något miljöarbete alls. Efter studenternas kritik tillsatte universitetet en egen extern utredning, som nu också kritiserar miljöarbetet.

– Det lokala miljöarbetet går trögt, konstaterar universitetets miljöchef **Kerstin Gustafsson.**

Men hon tycker ändå att det finns ett ökat intresse för miljö- och hållbarhetsfrågor. I höstas blev de fem institutionerna på E-huset miljödiplomerade och nu i år väntas ytterligare15 institutioner bli det. Miljödiplomeringen var något som de externa revisorerna, revisorsfirman Ernst & Young, rekommenderade universitetet att fortsätta med eftersom den ”skapar ett lokalt engagemang och intresse för miljöfrågor”.

De externa granskarna menar att ett grundläggande problem är att ledningarna på olika nivåer inom universitetet varken avsätter tid eller pengar för miljöarbete. Universitetsledningen beslutade i januari om en ny och tydligare delegationsordning. Om nyordningen ska ha någon verkan måste den följas av en modell för ekonomisk styrning, skriver granskarna.

Universitetet kritiseras också för att ha satt upp för många miljömål varav en del är svåra att mäta.

I en kommentar säger rektor **Göran Bexell** att miljömålen fram till 2005 är mycket ambitiösa.

– En del är orealistiska som till exempel att minska energiförbrukningen på vissa håll, när verksamheten i själva verket byggs ut, säger han och berättar att man nu ska arbeta fram en ny plan med realistiska miljömål.

UO

Östros vill avskaffa lärarundantaget...

Lärarundantaget – rätten för forskare att själva exploatera sina forskningsrön kommersiellt – kommer att försvinna. Det är i alla fall den troliga utgången av en utredning som tillsatts av utbildningsminister *Thomas Östros.* Sverige väntas få ett system där universitetet delar en eventuell vinst med den enskilde forskaren.

Från att länge ha hållit fast vid lärarundantaget har Thomas Östros nu ändrat ståndpunkt. I en debattartikel i Dagens Nyheter i februari presenterade han både positiva och nedslående resultat ur en ny OECD-rapport. Sverige är på flera områden en ledande forskningsnation, satsar större del av BNP än något annat land på forskning och utveckling, ligger i topp när det gäller andel forskare på arbetsmarknaden och har flest patentansökningar per invånare.

Ändå bidrar inte forskningen till tillväxten i den utsträckning som man förväntar. Både OECD och Thomas Östros anser att svenska forskare i mycket högre grad än i dag borde kunna kommersialisera sina forskningsresultat.

Regeringen vill nu utreda två frågor: dels införandet av en informationsplikt för forskarna att rapportera in forskningsresultat med en kommersiell tillämpning, dels ändra på regeln om lärarundantaget så att ansvaret för och ägandet av forskningsresultaten delas mellan forskare och universitet.

Amerikanska framgångar

Det är bl.a. de amerikanska framgångarna som övertygat Östros.

– Lärarundantaget har tjänat oss väl under lång tid, menar han. Men även om avståndet mellan forskning och företag minskat är det fortfarande svårt att överbrygga, menar han.

– Många forskare saknar kunskap om företagandets villkor eller om att på andra sätt kommersialisera sina forskningsresultat. De är heller inte alltid intresserade av detta.

Förslaget har mött skilda reaktioner. Professor **Lennart Philipson**, Karolinska Institutet, efterlyser i Forskning & Framsteg just att man slopar lärarundantaget som försatt Sverige i en ”barock situation”. Professor **Bengt Kasemo** på Chalmers tycker däremot att lärarundantaget är ”en icke-fråga”, som redan kan avtalas bort. Det gäller däremot att skapa en professionell infrastruktur, som tidigt kan sålla bland idéerna, hjälpa till med formalia och ”intelligent” riskkapital samt erbjuda stöd i form av professionell management och en pool av kompetenta styrelsepersoner, säger Kasemo till Ny Teknik.

Sven-Thore Holm, VD för Teknikbrostiftelsen i Lund, säger i en kommentar i Skånska Dagbladet att det annars kan gå som i Danmark, där lärarundantaget slopades för ett par år sedan: ”Utan resurser och kompetens till universitet och högskolor kommer forskarnas nyföretagande att avstanna helt.”

BRITTA COLLBERG

...och det vill LU också

Lunds universitet tycker liksom Thomas Östros att lärarundantaget bör avskaffas. Det framgår av universitetets remissvar på Vinnovas förslag om ökad kommersialisering av forskningsresultat.

LU tycker att lärarundantaget ska avskaffas av både principiella och praktiska skäl. Det finns i dag för svaga ekonomiska incitament för universitet och högskolor att driva kommersialisering av forskningsresultat – man får ta av resurserna för forskning och utbildning till verksamheten. Strömmen av kommersialiserbara idéer behöver också bli större, menar LU, och det är ett problem att forskarna ensamma äger rätten att exploatera idéerna eftersom många är ointresserade av det. Det behövs därtill en större öppenhet: ”Det är inte rimligt att kommersialisering som är nära förknippad med verksamheten vid universitet och högskolor ses som en privat angelägenhet”, skriver LU.

Lärarundantaget bygger också på synsättet att forskning bedrivs individuellt, vilket sällan är fallet. Särskilt i medicin, teknik och naturvetenskap arbetar man regelmässigt i forskargrupper, där individerna kommer och går. Många är dessutom doktorander som inte omfattas av lärarundantaget. Lärarundantaget komplicerar även utformningen av avtal som reglerar upphovsrätten inom EU:s ramprogram.

Lunds universitet anser dock att även om forskarnas rätt att ensamma kommersialisera sina forskningsresultat försvinner, så måste den ekonomiska avkastningen i hög utsträckning tillfalla den enskilda forskaren. I Oxford finns en modell där forskaren får så gott som alla intäkter upp till en viss gräns. Först när den överskrids går en del också till universitetet och institutionen.

Nerifrån och upp

LU framför också synpunkter på andra delar av universitetets s.k. informationssystem. Så anser man t.ex. att sökandet efter kommersialiserbara idéer måste skötas internt inom universitetet, inte av externa aktörer som teknikbrostiftelserna. Dessa menar LU bör mer få rollen av finansiär och komma in i ett senare skede än själva idéstadiet. Teknikbrostiftelserna bör inte själva bli aktörer i den utsträckning som skett hittills, menar LU vidare, och förordar kraftfullt att det huvudsakliga ansvaret för kommersialisering av forskning ska ligga på universitetet.

Lunds universitet understryker också hur viktigt det är att pengar avsätts för att universitetet ska kunna arbeta med kommersiella frågor, och att universitetets ansvar klargörs. Budgeten bör ligga på 10–15 miljoner kronor per år – hälften bör tillskjutas utöver universitetets budget och resten täckas via kommersialiseringsintäkter. Kapitalet för universitetets holdingbolag bör ökas med ca 30 miljoner kronor. Sammanfattningsvis skulle universitetet behöva ett belopp motsvarande två procent av de statliga forskningsanslagen för kommersialiseringsarbetet.

LU:s remissvar är undertecknat av prorektor **Ann Numhauser-Henning** och universitetsdirektör **Peter Honeth**.

BRITTA COLLBERG

Tiden inne för kvinnliga chefer

Nu startar ett projekt med syftet att få fler kvinnor på de akademiska ledarposterna. Samtliga landets 40 lärosäten har anslutit sig och härom veckan samlades man på Karolinska institutet i Stockholm där initiativtagaren *Kerstin Lagerström* presenterade projektet.

Det heter IDAS och är en förkortning av Identification, Development, Advancement och Support. Projektet finansieras av Statens Utvecklingsråd och tiden för det är till en början tre år. Anledningen till att det startar just nu är att stora pensionsavgångar väntar och många nya chefer och ledare kommer att behövas. Det gäller därför att passa på och försöka stimulera kvinnor att söka chefstjänsterna. Man börjar att arbeta med första bokstaven i projektet, I, som står för identifikation.

– Vi ska alltså försöka hitta de kvinnor som är möjliga för ledarjobben, säger biträdande personalchef **Christine Fernström,** som tillsammans med **Kajsa Widén,** jämställdhetsansvarig vid LU, var med i Stockholm.

Eftersom det handlar om akademiska ledarjobb är ett första krav att kvinnorna ska vara disputerade. Via fakulteterna ska dessa kvinnor listas och därefter få svara på en enkät om de är intresserade av chefsarbete och i så fall av vilken typ.

– Det finns ju allt ifrån att vara ledare för sin forskargrupp till att leda institutionen och att vara rektor för hela lärosätet, exemplifierar Christine Fernström.

Christine Fernström och Kajsa Widén letar efter kvinnliga chefer.

När identifikationen är klar är det dags för nästa bokstav, D, som på svenska blir utveckling. Som exempel på sådana aktiviteter nämner Christine Fernström mentorsprogram och nätverk.

Hinder och möjligheter

Därefter handlar det om steg tre, A, att identifiera hinder och möjligheter för att nå avancemang. Vad är det som ger meritering till de högre tjänsterna och vad är inte meriterande? Och finns det skillnader mellan vad som är meriterande för män och för kvinnor? En undersökning som gjordes av Högskoleverket 2003 visar att manliga prorektorer meriterar sig för rektorskap, medan kvinnor som varit prorektorer sällan går vidare till att bli rektorer.

Det sista målet i IDAS-projektet är att öka stödet till akademiska ledare.

Kajsa Widén som är van vid att arbeta med jämställdhetsfrågor hoppas att projektet inte ska stöta på motstånd.

– Detta handlar ju så tydligt om att förändra en rådande struktur, säger hon och tillägger filosofiskt att ”det är i motvind och inte i medvind som en drake stiger”.

Just nu arbetar hon och Christine Fernström med att förankra projektet hos universitetsledningen – och där känner man ingen motvind.

– Detta är ju helt i enlighet med Lunds universitets strategiska plan, konstaterar Kajsa Widén.

MARIA LINDH

Biblioteksorganisationen blir tydligare

Biblioteksdirektionen och universitetsbiblioteket, UB Helgonabacken, ska fortsättningsvis ha gemensam styrelse. Syftet med förändringen är en bättre samordning mellan de digitala och pappersbaserade informationstjänsterna. De båda enheterna förblir dock organisatoriskt självständiga.

UB har tuffa år bakom sig då man bantat verksamheten med cirka 40 miljoner och 40 personer.

– Nu är vi i balans och det känns skönt, säger UBs chef **Christina Friström** som är särskilt glad över det goda samarbetet med Personalenheten och stödet från UBs egen styrelse och personal.

Endast två personer har sagts upp och dessa har nya arbeten idag. Övriga har fått nya arbeten eller valt avtalspension. Parallellt med förändringarna har olika rationaliseringsprojekt genomförts. Trots att varken antal besök eller lån har minskat tycker Christina Friström att man klarar verksamheten med nuvarande personalstyrka, även om det är tufft. Åldersstrukturen inom UB är dock ett problem. Det finns få under 40 år och om fem år blir det kritiskt eftersom många går i pension.

– Men vi jobbar vidare med rationaliseringar, ekonomin är under kontroll och vi hoppas att UB ska kunna börja anställa igen, säger Christina Friström.

En viktig uppgift för universitetsbiblioteket, UB Helgonabacken är att ansvara för kulturarvet, dvs. de samlingar som ska bevaras för all framtid till gagn för forskning och undervisning. UBs egen styrelse har tidigare hanterat detta uppdrag. Nu ska rektor tillsätta en särskild referensgrupp som ska ansvara för kulturarvet. Den nya styrelseordningen börjar gälla från och med den 1 april.

MARIA LINDH

FOTNOT. Bibliotekdirektionen ansvarar för de digitala informationstjänsterna och UB för de pappersbaserade. Dessa verksamheter är centralfinansierade.

Kort-nytt

Museer i medvind

För såväl Antikmuseet som Historiska museet har det ekonomiska trycket lättat. De antika gipsfigurerna är inte längre beroende av den "hemlige" donator som räddat deras existens under de två senaste åren. Nu ryms museet i budgeten för den humanistiska fakulteten bekräftar professor **Eva Rystedt** på Antikens kultur och samhällsliv.

För Historiska museet har den tidigare så bekymmersamma fyndhanteringen lösts genom ett årligt tillskott på två miljoner kronor från Utbildningsdepartementet. Museet har ytterligare två miljoner till den övriga verksamheten som utställningar och drift. Den nya styrelsen med **Stig Persson** som ordförande och ledamöter som **Cecilia Nelson** och **Lena Larsén** är mycket aktiv och arbetar för ökat öppethållande. Den nyligen invigda utställningen om de senaste Uppåkra-fynden har redan rönt stort intresse. Just nu arbetar universitetsledningen med att hitta en ny museichef och det är ett arbete som man hoppas kunna avsluta rätt snart.

– Vi har många intressanta sökande och arbetar för att tjänsten ska kunna tillträdas den 1 juli, säger akademisekreterare **Hans Modig**, som även fungerar som Historiska museets föreståndare.

LU satsar på innovation

I höst startar Lunds universitet den första av två nya kurser inom entreprenörskap och innovation. Utbildningen är tvärvetenskaplig och vänder sig till studenter från alla ämnesområden.

Professor **Hans Landström** och universitetslektor **Marie Löwegren** från Företagsekonomiska institutionen har utvecklat kurserna.

Den första kursen på 1-20 poäng heter "Att arbeta med nyskapande projekt". Kursen har en bred inriktning, och förhoppningen är att därigenom attrahera studenter från alla ämnesområden.

Till sin hjälp har de kursansvariga teknologer, filosofer, psykologer, pedagoger, språkvetare och företagsekonomer.

Mer info: www.entrepreneur.lu.se

Sociologerna behöver ro...

Ämnet sociologi i Lund behöver en stabilare ekonomi. De ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna har under flera år varit besvärliga, skriver Högskoleverket, HSV, i sin nationella utvärdering. Den sociologiska institutionen i Lund är störst i landet, både räknat i antal studenter och lärare. Nu tycker HSV att det är dags för en konsolidering av verksamheten och rekommenderar att man låter vidare expansionsplaner inom grundutbildningen vila.

Istället bör man koncentrera sig på och fullfölja det utvecklingsarbete som inletts inom framför allt grundutbildningen, men även inom forskarutbildningen. Professor **Mats Beronius**, prefekt på Sociologiska institutionen instämmer i den rekommendationen.

– Vi har haft en tendens att tänka att ju större desto bättre – och det är absolut dags att tänka om, säger han. När vi gjorde självvärderingen blev det också ett bra avstamp inför en konsolidering.

I självvärderingen beskrivs administrationen som tung, och ekonomin inom särskilt forskarutbildningen som ansträngd. De egna lokalerna rymmer inte heller de stora studentgrupperna på A- och B-nivå.

Lundainstitutionen får beröm för att lärarna är högt meriterade, visserligen lite ålderstigna, hälften är över 55 år och äldre. Men det lär inte bli några problem med nyrekryteringar eftersom det finns många lovande doktorander på institutionen. Vidare tycker HSV att möjligheterna för grundutbildningsstudenterna att läsa utomlands är goda och den internationella och nätbaserade kandidat- och magisterkursen "globalisation and transformation in a comparative perspective" bedöms som särskilt intressant.

HSV tycker dock att den starka resurs som lärargruppen utgör bara delvis utnyttjas inom forskarutbildningen. Det är till nackdel både för de docentkompetenta lektorerna som har svårt att få den handledningserfarenhet som de behöver för sin meritering, och för doktoranderna som går miste om handledning. På Sociologiska institutionen erbjuds forskarutbildning i fyra olika ämnen men någon formell samverkan mellan dessa förekommer inte, konstaterar Högskoleverket. En samverkan skulle bidra till att lösa flera av de problem som ämnena står inför. Med fler handledande lärare och framförallt en större sammanlagd doktorandgrupp skapas underlag för både fler kurser och fler seminarier inom respektive forskarutbildning.

Mats Beronius tycker att det är ett riktigt förslag och berättar att man vid institutionens konferens i höstas diskuterade detta med alla sina ämnen, dvs med rättssociologi, medie- och kommunikationsvetenskap och socialantropologi.

– Även vi som är så stora fick ställa in en kurs i vår för att vi inte hade tillräckligt många doktorander – så det är inte bara de mindre ämnena som har något att vinna på ett samarbete, menar Mats Beronius.

MARIA LINDH

...och rättssociologerna förankring

Utvärderingen omfattar även rättssociologi, och Lunds universitet är det enda lärosäte i Norden med både grund- och forskarutbildning. Det är dock ett litet och sårbart ämne, tycker Högskoleverket, och menar att det behöver en starkare förankring inom den sociologiska institutionen. Dessutom behöver metodundervisningen inom grundutbildningen förstärkas, utökas och systematiseras.

Håkan Hydén som är professor i rättssociologi berättar att man redan inlett ett utvecklingsarbe som innebär att grundutbildningen ses över och stramas upp.

– I det arbetet ingår att systematiskt arbeta med metodfrågorna, säger han.

Rent institutionellt har rättssociologi inget emot att integreras fastare i själva institutionen. Men ämnesmässigt, menar Håkan Hydén att det är viktigare att utvecklas själva än att knytas till ett annat ämne.

– Vårt ämne är tvärvetenskapligt och inte enbart knutet till sociologi.

Även grundutbildningen ska ses över och kurser samordnas. Hur drabbas studenterna? FOTO: KENNET RUONA

Ekonomiskt allvar på LTH

Bokslutet för 2003 visar för LTH:s del ett underskott på 40 miljoner kronor. Prognosen för 2004 pekar mot nya förluster. Rektor *Gunilla Jönson* kallade 8 mars till ett stort möte där personalen informerades om situationens allvar och vilka åtgärder som planeras.

Främst bland dessa kan nämnas en omstrukturering inom de 21 institutionerna. I stället för nuvarande 76 avdelningar vill ledningen se ett litet mindre antal "enheter" – kanske ett 50-tal, främst genom att de minsta formerar sig ihop med andra.

– Vi måste hitta grupper som drar åt samma håll, men vi vill göra det genom en öppen dialog. Vi har ingen nyckellösning, ingen däruppe med ett trollspö, utan vi vill ha allas bidrag, sa **Gunilla Jönson**.

– Minst 15–20 personer bör det finnas i en enhet, sa kanslichef **PG Nilsson,** som har begärt in förslag till nya enheter till den 1 april.

Enhetsindelningen, som ska beslutas av rektor under sommaren och gälla från 1 januari nästa år, motiveras av behovet att identifiera vilken verksamhet som är värd strategiska satsningar. Tilldelningen av fakultetsmedel styrs i dag av kvaliteten mätt i antal professorer och docenter, av prestation mätt i antal doktorer och av en strategisk fördelning efter enheternas betydelse för grundutbildningen och LTHs forskningsstrategi.

"Enheterna skall ha relevant verksamhet inom såväl grundutbildning, forskning/forskarutbildning som tredje uppgiften samt ha en ekonomi i balans", heter det i instruktionerna. Det ska öka prefektens möjligheter till ett helhetsgrepp över institutionen.

Till enheterna ska knytas ett tydligt ekonomiskt ansvar. Enheterna ska få hjälp av administrativt ekonomiskt ansvariga så att alla redovisar och periodiserar på samma sätt. Underskott i myndighetskapital ska återbetalas enligt betalningsplaner. Under 2003 gick flera institutioner back med 5–10 miljoner kronor medan några gick med vinst. Och de prognoser som lämnats in för 2004 pekar mot fortsatta förluster: totalt minst 17 miljoner.

– Om vårt myndighetskapital äts upp på det här sättet får vi om ett och ett halvt år buga inför universitet och tigga pengar. Då kan vi inte längre bestämma över oss själva, förklarade rektor.

LTH Ingenjörshögskolan i Helsingborg tillhör problembarnen men där har nyligen ett åtgärdspaket tagits för att minska kostnaderna med tio miljoner i år.

Även på övriga LTH blir det nu nödvändigt att se över grundutbildningen och samordna den ibland ganska vildvuxna floran av kurser. Ett särskilt uppdrag har här gått till it-professor **Janeric Larsson.**

Utbildningsnämnderna får också ett ansvar att se till att institutionerna klarar att utföra sina uppdrag med den tilldelning man har.

– Det ska vi klara utan att äventyra vår höga kvalitet, sa Gunilla Jönson.

I avvaktan på omstruktureringen, där alla möjligheter till personalreduktioner måste inventeras, gäller anställnings- och arvodesstopp. Inte ens doktorander får anställas utan att man kan visa en trovärdig ekonomisk kalkyl för de kommande tre åren.

Två gånger om året ska enheterna ska redovisa sin ekonomiska situation med stöd från LTH:s ekonomikontor.

MATS NYGREN

Kort-nytt

Ny kurs i risk och kris

"Risk- och krismanagement" är en ny 20-poängskurs som startar vid Institutionen för Service management vid Campus Helsingborg i höst. Kursen tar sin utgångspunkt i den pågående diskussionen kring hur det moderna samhället ska hantera risker och hur man skapar säkerhet för att undvika kriser.

Kursen vänder sig särskilt till personer som i nuvarande eller framtida position ingår i en organisation som har att hantera risk och kris. Kursen ger grundläggande färdigheter i att kritiskt analysera en organisations förmåga att hantera risker och kriser, viss insikt i direkt krishantering och kriskommunikation samt de processer som följer efter en kris.

För att kunna söka krävs tidigare högskolestudier om minst 40 poäng.

Finlandsdagar vid LU

Nu ska kännedomen om Lunds universitet öka i Finland, samtidigt som kunskapen om Finland ökar i Lund. Det är målet för ett arrangemang den 19–20 april med titeln "Finland och Sverige möts i Lund".

I det första blocket, kallat "Finland och Sverige i ett europeiskt perspektiv", deltar bl.a. den svenska EU-nämndens ordförande **Inger Segelström** samt talmannen i Finlands riksdag **Paavo Lipponen**. I ekonomiblocket behandlas ekonomisk integration, innovationer, vetenskapsparker m.m. Här deltar bl.a. VDn för den finska energikoncernen Fortum **Mikael Lilius** och Ideons VD **Hans Möller**.

I den andra dagens forskningsblock presenterar forskningsledare från LU och Helsingfors universitet olika samarbetsprojekt inom bl.a. diabetes, klimatforskning och socialpolitik. Därefter blir det debatt med bl.a universitetskansler **Kari Raivio** och rektor **Göran Bexell.**

Det kulturella blocket tar upp frågor om Finlands bild av Sverige och Sveriges bild av Finland. Det avslutas av en paneldiskussion med professor **Pirkko Nuolijärvi** från Helsingfors, professor em **Olof Ruin** från Uppsala och professor **Sven Strömqvist** från Lund.

Medicinsk finansiering i obalans

– Finansieringen av svensk medicinsk forskning är i obalans. I övergripande statistik ser det ut som att Sverige är ett av de länder som satsar mest på medicinsk FoU. Perspektivet från golvet är däremot att många duktiga forskare håller på att svältas ut.

Så heter det i en ny rapport om svensk medicinsk forskning, utgiven av Vetenskapsrådet,VR, på uppdrag av VR och landets sex medicinska fakulteter.

Att statistiken ser så bra ut beror till stor del på att läkemedelsindustrins FoU räknas in, förklarar man. Tittar man däremot på de statliga anslagen till fri, vetenskapsstyrd forskning så har dessa i praktiken minskat med en femtedel mellan 1993 och 2001.

En följd är att fakulteterna inte kan finansiera tillräckligt många doktorander för att uppfylla regeringens utbildningsmål. Därför betalas många medicindoktorander av seniora forskares externa anslag, vilket är olyckligt för båda parter. De seniora forskarna får finansiera doktorander som försvinner ur gruppen just när de börjat lära sig arbetet, medan doktoranderna blir subventionerad arbetskraft hos handledare som måste tänka mer på forskargruppens produktion än på doktorandens utbildning.

Forskningens minskade bredd är en annan följd av de krympande statsanslagen, heter det i rapporten. Forskargrupper vars projekt just nu är ”inne” hos externa finansiärer kan få stora anslag, medan de vars forskning inte passar i de för dagen gynnade inriktningarna blir utslagna.

Långsiktigheten i forskningen hotas också. Vissa anslag från EU, löntagarfondstiftelserna och Wallenbergstiftelsen har haft som mål att bygga upp nya forskningsområden som sedan var tänkta att gå över på ordinarie anslag. Finns inte dessa, blir mycket av det som byggts upp omintetgjort när de externa anslagen löper ut.

Rapporten innehåller också en jämförelse mellan de medicinska fakulteterna, som visar att KI varit bäst på att dra in externa anslag totalt sett. Lund har varit bra på att få medel från statliga forskningsråd, stiftelser och organisationer samt kommuner och landsting, men inte lika bra på att locka pengar från företag och utländska finansiärer. Det tyder på att projekten i Lund (liksom Umeå, som har samma profil) haft ett högt inomvetenskapligt intresse, medan Göteborg och Uppsala haft större framgångar hos industrin och utlandet.

För att komma någorlunda i höjd med grannländerna bör VRs anslag till medicinsk forskning tredubblas fram till 2008, enligt rådets egen analys. Därutöver bör de medicinska fakulteterna enligt rapporten få sina årliga anslag ökade med 750 miljoner kronor till 2008, dock villkorat så att pengarna inte går till underskott som fakulteterna dragit på sig genom egna åtaganden.

INGELA BJÖRCK

Fler kan söka ALF-pengar

Nu är det nya regionala ALF-avtalet klart mellan Region Skåne och Medicinska fakulteten. Avtalet reglerar fördelningen av de statliga s.k. ALF-medlen, som ersätter sjukvården för det intrång som undervisning och forskning gör på universitetssjukhusen.

ALF-medlen är en stor summa pengar – 326 miljoner kronor i den senaste regionala fördelningen. De har alltid varit en viktig källa till forskningsmedel för kliniska forskare, och deras fördelning har därför alltid varit omdiskuterad.

– Fram till slutet av 90-talet gick pengarna direkt in i sjukvårdens budget. Genom ett avtal mellan Region Skåne och universitetet 1998 har pengarna sedan dess varit öronmärkta och fördelade i konkurrens mellan sökande forskare, säger Medicinska fakultetens prodekanus för ALF-frågor **Ingmar Rosén.**

Den senare principen gäller även i det nyss underskrivna avtalet. Nytt är däremot vilka som definieras som möjliga ”sökande forskare”. Rätten att söka har tidigare varit förbehållen läkare anställda helt eller delvis inom sjukvården. I framtiden kommer även helt universitetsanställda forskare att kunna söka ALF-pengar – om deras forskning behandlar ett kliniskt problemområde och dess resultat kan tillämpas inom sjukvården.

– Det går inte att sitta på en rent teoretisk tjänst på BMC och få ALF-anslag för att arbeta med grundforskning på cellmodeller. Experimentella forskare får söka i fortsättningen, men de måste ha en tydlig plan för framtida kliniska tillämpningar, och de måste ha kliniker med i forskargruppen. I sådana fall kan ALF-medlen gå till att ge dessa kliniker forskningstid, lab-utrymmen och utrustning, säger Ingmar Rosén.

Han vill understryka detta, eftersom många kliniska forskare fruktat att ALF-medlen skulle omdirigeras till ett fåtal elitforskare på internationell nivå, så som föreslogs i den s k Bell-rapporten förra året. Men så vill Medicinska fakulteten alltså inte ha det. Man vill ha kvar den bredd som i förra ansökningsomgången ledde till att över 170 projekt fick anslag. Däremot kan det ju med de nya reglerna bli fler sökande och därmed en hårdare konkurrens om anslagen. Detta visar sig först 2005, då det är dags för en ny ansökningsomgång.

Förutom till forskningsprojekt, så har ALF-pengarna i Skåne också gått till löner för yngre forskare. I förra omgången fick 54 yngre forskare en halvtidslön på tre år finansierad av ALF-pengar, och 19 ST-läkare fick också forskningsfinansiering på halvtid. Dessa möjligheter ska finnas kvar. Dessutom kommer yngre forskare att kunna söka pengar för innovativa mindre eller nystartade projekt. Medicinska fakulteten ska liksom tidigare ha två prioriteringskommittéer, en för forskningsansökningarna och en för forskningstiden åt yngre forskare.

Hela ALF-arbetet styrs av en ledningsgrupp för strategiska, övergripande frågor och en ALF-grupp för det löpande arbetet. Båda grupperna har representanter från både universitetet och Region Skåne.

INGELA BJÖRCK

En lyckad debut för humanisternas arbetsmarknadsdag som drog fulla hus. FOTO: ULRIKA OREDSSON

Humanister sökte inspiration

– Väldigt många som läser humaniora får relevanta jobb. Vägen dit är bara lite slingrigare.

Det sa områdesordförande för humaniora och teologi *Jan Svensson* när han invigde humanisternas arbetsmarknadsdag den 25 februari.

IKM-dagen, som den hette – drog fulla hus. Bokstavsförkortningen står för Inspiration, karriär och möjligheter och den som sökte efter ärkehumanistiska förebilder behövde inte gå tomhänt därifrån. Översättare, förläggare, antikvarier, konsthallschefer och professorer berättade om sina vägar in på arbetsmarknaden.

Dick Harrisson, professor i historia, talade om hur han tidigt började göra affärer på sina kunskaper i historia. Först som sakkunnig vid Nationalencyklopedin och sedan som föredragshållare i skilda sammanhang. Han tycker att akademiker är alldeles för självkritiska eftersom de ofta avböjer att framträda i olika sammanhang.

Genom att själv aldrig tacka nej till föreläsningar har Dick Harrisson hamnat på många listor över möjliga och tillgängliga föredragshållare.

– Fyra föreläsningar i veckan till ett arvode på 6.200 kronor, det är mer pengar än en professorstjänst i humaniora...

Förutom inspirerande föreläsare fanns fackförbund och universitetets arbetslivscenter på plats för att vägleda humanister på väg ut i arbetslivet.

– Det är egentligen väldigt få yrkestitlar som kräver formell behörighet, säger **Martti Pariola** som arbetar som rekryteringskonsult på Arbetslivscenter. Han berättar att han brukar ge studenter rådet att lusläsa platsannonser och fundera över vad de själva är bra på. Dessutom brukar han uppmärksamma studenterna på alla arbetsmetoder som de lär sig under studietiden.

– Man lär sig bland annat att grupparbeta, att driva projekt, att skriva eller att sätta sig in i stora mängder litteratur, säger Martti Pariola. Detta är något som studenterna ofta glömmer att poängtera när de ska ut på arbetsmarknaden.

ULRIKA OREDSSON

FOTNOT. Humanisternas arbetsmarknadsdagar anordnades på initiativ av litteraturstudenten **Victoria Wallin** och Lunds humanistkår. Läs mer på www.ikm-dagen.nu/

Nej till JAMA

I förra numret av LUM berättade vi om chockhöjningen av priset på den stora medicintidskriften JAMA, som tiodubblats mellan 2003 och 2004. Efter förhandlingar fick biblioteket ner priset något, men en ny prenumeration på den elektroniska tidskriften plus papperstidskrift skulle fortfarande ha kostat 20 000 kr mer än förut, utan att ens ha gett LUs forskare rätt till att läsa äldre årgångar på nätet.

JAMA är inte ensam om att ha höjt prenumerationspriset. Tidskriften Neuroreport ökade i höstas sitt pris från 23 000 till 52 000 kr, Circulation från 539 till 891 dollar och Circulation Research från 635 till 1078 dollar.

Medicinska fakulteten beslutade sig därför för att markera sitt missnöje genom att säga upp den elektroniska versionen av JAMA. Fakultetens bibliotek kan i stället leverera artiklar ur papperstidskriften (vilket normalt kostar 50 kr) utan kostnad för fakultetens personal.

Doktor för hela samhället

En tvåårig mastersutbildning med forskningsförberedande moment följd av en treårig doktorsutbildning. Och nya doktorstjänster på två år för nydisputerade.

Det är några förslag i den nya forskarutbildningsutredningen som LUM kunde ge glimtar av redan i februarinumret. Utredningen är överlämnad till utbildningsministern och föreslår genomgripande förändringar av dagens system.

Doktorsutbildningen bör vara en del i en sammanhållen examensstruktur som tillfredsställer behovet av utbildade på olika nivåer och harmonierar med andra länder, menar utredningen.

Utbildningen bör förbereda för arbetsuppgifter även i samhället utanför akademin, menar man. Utredningen tar fasta på utbildningens dubbla roll, och föreslår namnet doktorsutbildning.

De direkta statsanslagen för forskarutbildningen måste förstärkas och fördelas till lärosätena i proportion till examinationsmålen.

Antagningsprocessen bör samordnas och urvalet mellan sökande göras efter fastställda kriterier. Studenterna bör vara väl förberedda då de börjar doktorsutbildningen. Därför bör den bygga på en kvalificerad mastersnivå, som innebär sammanlagt fem års föregående utbildning, föreslår utredningen.

Doktoranderna ska ha en tryggad finansiering bl.a. genom doktorandanställning i minst två av de tre åren.

Varje doktorand ska ha en huvudhandledare och minst en biträdande handledare. Utveckling av handledarnas kompetens ska vara obligatorisk och fler doktorander ska ha kvinnliga handledare, menar utredningen vidare.

Forskarskolornas arbetssätt bör främjas och utredningen föreslår att en tredjedel av utbildningen genomförs vid forskarskolor.

Man menar också att landets lärosäten måste profilera sig mer.

Läs hela betänkandet:

www.utbildning.regeringen.se/propositionermm/sou/index.htm

BC

Image och verklighet del III:

Universitetet borde bli bättre på att stödja spontant framväxande samarbetsformer för att skapa förnyelse inifrån, skriver *Gustav Holmberg*, vetenskapshistoriker vid Forskningspolitiska institutet.

● Gästkrönikan

"Vi behöver fler arenor för förnyelse"

"Universitetets bredd måste tas till vara genom områdes- och ämnesövergripande verksamheter inom både forskning och utbildning." Den strategiska planen för Lunds universitet är tydlig: flervetenskapliga satsningar är så viktiga att de placerats under rubriken "prioriterade strategiska insatsområden".

I det avseendet speglar planen ganska väl den gällande forskningspolitiska tidsandan. Vid såväl internationella prestigeuniversitet som vid svenska universitet samlar man ofta verksamheterna i centrumbildningar. Inomvetenskapliga orsaker kan ligga bakom – tänk på den moderna biologin, där nya instrument och analysmetoder uppstår i samarbeten mellan fysiker, kemister, matematiker, datavetare och biologer – men det tycks också finnas ett slags generell forskningsorganisatorisk ideologi idag som går ut på att utmana de traditionella disciplingränserna.

Det är inte det enklaste att få sådana konstellationer att fungera. Forskare skolas in i sina ämnestraditioner och de bär därför med sig ett kulturellt bagage in i mångvetenskapliga samarbeten. Därför kan man inte på förhand räkna med att sådana satsningar bär frukt. Man kan finna flervetenskapliga spökstäder, där de multidisciplinära samarbetena mer är kulisser som döljer en samling ganska traditionella inomdisciplinära kulturer som inte har så mycket utbyte. Det som låter så fint i de forskningsideologiska uttalandena kanske inte alltid blir så nydanande i praktiken.

MEN KULISSERNA och spökstäderna kan även finnas bland de traditionella ämnesinstitutionerna. Forskning, forskarutbildning och kurser rullar på som de alltid gjort. Förnyelse, gärna av flervetenskapligt snitt, är därför av stor vikt. Men man bör på olika sätt göra det enklare för idé- och initiativrika forskare att själva sjösätta områdesövergripande samarbeten.

Samarbetspotentialer uppstår ju relativt ofta. I Lund finns de flesta ämnen företrädda i en eller annan form. Universitetets fördel är även knuten till det fysiska rummet i konkret mening. Lund är en liten, tät, miljö vilket är något positivt: chansen att snubbla över en spännande forskarkollega på Widerbergs, UB eller Gerdahallen är ganska stor. Universitetet är stort, men det är väl ändå relativt lätt att hålla koll på vad folk håller på med i närliggande områden.

MYCKET ÅTERSTÅR DOCK att göra. Universitetet borde bli bättre på att stödja spontant framväxande samarbetsformer för att skapa en förnyelse inifrån. Vi tycks ha förstått att det krävs mäklare för att få fram samarbeten mellan universitetet och näringslivet, därav alla dessa forskarbyar, inkubatorer m.m. som finns vid snart sagt varje lärosäte. Det behövs liknande inkubatorer för att förnya samarbetet inom universitetet. Avsätt resurser centralt till framväxten av nya samarbeten, gärna initierade av yngre relativt nydisputerade forskare, för att på det viset stödja forskare som kanske inte har samma kopplingar till stela, redan existerande, institutionella strukturer. Vi får alternativa miljöer för nydisputerade forskare med spännande idéer, viktigt inte minst för att universitetet idag inte är den enda arbetsgivaren i regionen. Andra universitet och högskolor samt forskningsintensiva företag kan erbjuda nog så intressanta arbetsuppgifter. Är det trångt vid den gamla moderinstitutionen riskerar yngre forskare att försvinna från stan. På det sättet kan några vara kvar och bidra till att utveckla den lundensiska akademiska miljön.

Se det som ett universitetsorganisatoriskt riskkapital som kan stödja en nydanande verksamhet på tidigt stadium. Stödet borde omfatta medel för personal under viss tid. Låt nya mångvetenskapliga forskarkonstellationer ansöka om att få sitta något år i centrala lokaler som blir lediga när institutioner flyttar, vilket händer relativt ofta i Lund. Så småningom ges kurser för att testa samarbetsformen på studenterna, en av de viktigaste utvärderarna av vad det är vi håller på med här på universitetet. På lite sikt kan några sådana samarbeten växa sig starka, attrahera externa resurser och kanske bilda nya institutioner eller mer formaliserade centrumbildningar.

På så sätt får vi fler arenor för förnyare, för akademiska entreprenörer som vill skapa nytt istället för att tradera redan existerande vetenskapliga traditioner.

GUSTAV HOLMBERG
VETENSKAPSHISTORIKER
FORSKNINGSPOLITISKA INSTITUTET

Gustav Holmberg skriver om flervetenskapliga spökstäder, där samarbetena mer är kulisser.
Ill: AINUR ELMGREN

Bolognaprocessen:

Tveksamhet till sjugradig betygskala

– Att på kort tid gå från en tvågradig till en sjugradig betygsskala är mycket vanskligt. Det slog pedagogen *Åsa Lindberg-Sand* fast när hon deltog i en paneldebatt om ECTS-betyg inför ett fullsatt Palaestra.

– Finns det egentligen något som är bra med att införa en europeisk sjugradig betygsskala, undrade en skeptisk student i publiken.

I februari gick den statliga utredningen ”Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen” i svensk belysning ut på remiss till universitet och högskolor i Sverige. Det blev startskottet och nu vill universitetet få igång en bred diskussion om de viktigaste punkterna i det som kallas Bolognaprocessen. Den 10 mars diskuterades ECTS – European Credit Transfer System – på Palaestra.

Genomskinlighet

ECTS är ett europeiskt system för överföring och ackumulering av studiemeriter. Genomskinlighet är ett nyckelord. Grundtanken är att universiteten ska kunna blicka in i varandras studiesystem och studenterna ska kunna jämföra studieprogram och betyg.

– För att svenska studenter och utbildningar ska kunna hävda sig internationellt bör ECTS-systemet införas som huvudalternativ inom svensk grund- och forskarutbildning, skrev utbildningsminister **Thomas Östros** på DN-debatt i slutet av februari. Lärosätena kan välja att behålla sina gamla betygssystem men de måste kunna betygsätta enligt ECTS – som har en sjugradig betygsskala – om studenten begär det.

Åsa Lindberg-Sand är lektor i pedagogik vid Lunds universitet och expert på examinationsformer. Hon tycker att frågan om att införa examinationer som ska leda till betygssättning enligt en sjugradig betygsskala behandlas alldeles för lättvindigt av Utbildningsdepartementet.

– Examination är inte huvudsakligen en administrativ fråga eller en fråga om studentutbyte, underströk hon. Frågan är ömtålig och har stor betydelse i relationen mellan lärare och student.

Inte omöjligt

Men Åsa Lindberg-Sand påstod inte att det är omöjligt att införa en sjugradig betygskala. Däremot krävs både mer tid och pengar till pedagogisk utveckling om det inte ska innebära en tillbakagång i examinationsmetoderna.

En kvinna i publiken frågade om institutionerna nu skulle få tredubblade resurser eller om de drastiskt skulle minska sina studentgrupper.

– Med 180 nybörjarstudenter på en kurs finns ingen möjlighet att använda sig av en sjugradig betygsskala, sa hon.

Sedan 1997 har flera yrkesutbildningar i Sverige haft ograderade betyg. I de länder där det bara finns graderade betygskalor har inte den sjugradiga ECTS-skalan setts som något problem, berättade **Johan Almqvist** som är student på Naturvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet och ordförande för ESIB, Europas Förenade Studentkårer. Han påpekade att en positiv effekt av en graderad betygsskala är att den kan ge studenter större rättsäkerhet. Han fick medhåll av en kvinna i publiken som pekade på hur dagens inträde till forskarutbildningen ser ut:

– När professorerna säger att de i urvalet tittar på våra C- och D-uppsatser, så känns inte det särskilt rättssäkert.

Inte något positivt

Annars var det inte många inlägg i debatten på Palaestra som hade något positivt att säga om en övergång till en sjugradig europeisk betygsskala. **Marianne Hildebrand**, som arbetar med ECTS inom den Europeiska Kommissionen påpekade att betygsskalan inte är en obligatorisk del av ECTS och Bolognaprocessen. Däremot införs den nu vid universitet efter universitet i hela Europa, eftersom en gemensam betygsskala underlättar för studentutbyte.

Professor **Bertil Holmberg** har arbetat med ECTS-frågor både nationellt och internationellt ända sedan slutet av 80-talet då systemet utvecklades som ett led i Erasmus- programmet. Han sa att han tycker att det är synd att ECTS ”solkas ned” av allt betygssnack.

– För mig handlar det framför allt om kvalitet och rättsäkerhet för studenter.

ULRIKA OREDSSON

FOTNOT. För mer information om Bolognaprocessen se universitetets hemsida www.lu.se/info/bologna/

LU söker internationell kvalitetsstämpel

Lunds universitet ska ansöka om en ECTS-label, ett slags kvalitetsstämpel på internationaliseringsarbetet vid universitetet.

Det berättade *Caroline Runéus*, nytillträdd chef för Internationella sekretariatet.

ECTS-label eller ECTS-godkännande infördes av Europeiska Kommissionen som en morot i universitetens internationaliseringsarbete.

– Ett godkännande ska höja universitetets status som partner i det internationella samarbetet, säger **Marianne Hildebrand** som arbetar med ECTS-frågor för den Europeiska Kommissionen. För att bli godkänd måste universitetet bland annat ha en tvåspråkig kurskatalog och använda sig av ECTS studiepoäng.

Vid första ansökningsomgången ansökte sammanlagt 91 europeiska universitet men bara tio stycken blev godkända i den omgången.

Om allt går i lås ska Lunds universitet ha en nätbaserad, tvåspråkig kurskatalog som lever upp till Europeiska kommissionens krav i juni år 2005. I november samma år ska LU lämna in sin ansökan.

– Jag tror att ECTS-godkännandet kan användas för att få ett bredare engagemang i internationaliseringsprocessen.

UO

Studenter saknar respons från lärarna

Studenterna som läser samhällsvetenskap och ekonomi känner i många fall att de befinner sig i en utbildningsfabrik, utan tillräcklig respons från lärarna.

Det visar den nya studentbarometer som genomförts bland 1700 studenter som läser på de samhällsvetenskapliga och ekonomiska fakulteterna.

Studentbarometern har genomförts av Utvärderingsenheten i samarbete med representanter för studenterna. Den visar att de flesta studenter som börjar studier i samhällsvetenskap och ekonomi har siktet inställt på kortvariga studier. Många går på kurser som komplement till andra utbildningar.

Utbildningarna ger en bred kunskapsorientering och ett vetenskapligt djup, tycker studenterna. Träningen av akademiska färdigheter har hög klass, medan arbetslivsanknytningen ofta brister.

Svag personlig relation

Socionom- och psykologutbildningarna rankas högst när det gäller programmens kvalitet. Troligen för att de är relativt stabila utbildningar med tydlig yrkesidentitet, men också för att de har mer undervisning. På andra utbildningar finns en svagare personlig relation till studenterna, inte minst till följd av det låga antalet undervisningstimmar. Där får studenterna lätt intrycket att de befinner sig i en utbildningsfabrik. Dessa problem är tydliga i ekonom- och systemvetarprogrammen samt i företagsekonomi, sociologi och statsvetenskap.

Lärarna bedöms som mycket kompetenta i sina specialämnen men deras pedagogik kunde varit bättre. Studenterna efterlyser bättre återkoppling på sitt studiearbete. Kursvärderingar är numera allmänt förekommande men tilltron till deras betydelse vacklar ännu.

Ekonomihögskolans studenter hör till dem som lägger ner minst tid på studierna inom LU. Vanligen mindre än 30 timmar i veckan, och många bedriver heltidsstudier på halvtid.

Rapporten finns tillgänglig på www.evaluat.lu.se

PETRA FRANCKE

Installation till toner a

NYA PROFESSORER

Främre raden:
Chrys Caragounis, Nya Testamentets exegetik
Susanne Iwarsson, arbetsterapi
Lars Edvinsson, medicin, ssk kärlforskning
Rektor Göran Bexell
Charles Edquist, innovation
Lena Ekberg, nordiska språk
Agneta Öjehagen, psykiatri
Jörgen Larsson, atomfysik

Andra raden:
Sten Andréasson, oftalmologi
Per Ödling, telekommunikation
Knut Deppert, aerosolvetenskap
Stacey Ristinmaa-Sörensen, synkrotonljusfysik

Tredje raden:
Claus Führer, beräkningsmatematik
Helge Albin, jazzimprovisation
Arne Jönsson, latin
Gunnar Juliusson, klinisk hematologi
Olle Anderbrandt, kemisk ekologi
Annika Mårtensson, konstruktionsteknik
Hongqi Xu, fasta tillståndets fysik
Anders Irbäck, teoretisk fysik

Vid vårens enda installation fick Lunds universitet 19 nya professorer, varav fem var kvinnor.
Sju teknologer, tre naturvetare, fem medicinare, en teolog, två humanister och en professor i jazzimprovisation från det konstnärliga området tågade under fanor och till blåsmusik in i universitetshusets aula.

Rektor **Göran Bexell** talade till de nya professorerna om hur omvärlden omfattar Lunds universitet. Politiker på både regional och nationell nivå anser att Lunds universitet är ett regionalt lärosäte, medan universitetets lärare och forskare uppfattar sitt lärosäte som internationellt. Hur ska universitetets förhålla sig till denna motsägelse, frågade sig Göran Bexell och kom själv med svaret:

– Vi ska motverka att uppfattas som ett regionalt universitet. Vår främsta uppgift är att utvecklas som ett internationellt universitet med högsta kvalitet på grundutbildning och forskning, men samtidigt och just därigenom vara och bli en stark drivkraft i den regionala utvecklingen.

Installationsföreläsningen handlade om innovationerna och universitetet,

v Elllington

och hölls av den nyinstallerade professorn i innovation, **Charles Edquist.**

Professorn i jazzimprovisation, **Helge Albin,** gjorde en improvisation av Duke Ellingtons *In a sentimental mood* tillsammans med sin son **Patrik Albin** som fått sin utbildning vid Musikhögskolan i Malmö.

Vid professorsinstallationen belönades även tre goda pedagoger: **Inga Lena Larsson** fick universitetets pedagogiska pris och **Carole Gillis** och **Christan Söderberg** fick studenternas utmärkelser.

Universitetsadjunkt Inga-Lena Larsson arbetar vid Institutionen för omvårdnad och enligt prismotiveringen bygger hennes undervisning i hög grad på rollspel som tydliggör olika teoretiska modeller och hjälper kursdeltagarna att reflektera över sitt eget sätt att arbeta. Hon tillämpar en medveten metodisk variation som innefattar alltifrån traditionella föreläsningar och litteraturseminarier till casemetodik och samtalsträning. Ett bärande inslag i hennes undervisning är de dagböcker som studenterna skriver kring sin egen kunskapsprocess och utveckling i handledarrollen,

Christian Söderberg är kursansvarig lärare i programmeringsteknik vid LTH.

Helge och Patrik Albin spelar Duke Ellingtons *In a sentimental mood.*

FOTO: KENNET RUONA

Han undervisar vid fem civilingenjörsprogram och hans undervisning präglas av entusiasm och hjälpsamhet vilket bidragit till att ge honom utmärkta kursutvärderingar, skriver Lunds universitets studentkårer i prismotiveringen.

Carole Gillis är vikarierande universitetslektor i Antikens kultur och samhällsliv vid Humanistiska fakulteten. Studenterna uppfattar henne som en entusiastisk och god pedagog som får dem att känna att de står i centrum. Det är mycket tack för Carole Gillis som mentorssystemet SI har satts i system inom HT-området.

ULRIKA OREDSSON

Prisade pedagoger: Christian Söderberg, Carole Gillis (mitten) och Inga-Lena Larsson.

Forskarmöte i religionspedagogik

Religionspedagogik är pedagogik med inriktning på religiöst och etiskt tänkande. Det kan handla om existentiella samtal om liv och död, hopp och förtvivlan, eller om undervisning i religion och etik i skolklasser med elever från olika kulturer.

Ämnet har funnits på Teologiska institutionen vid LU men försvann när dess företrädare **Rune Larsson** gick i pension. Det är också ganska klent företrätt på andra universitet och högskolor, inte minst på forskningsnivå.

Detta är ett av skälen till att Centrum för teologi och religionsvetenskap på initiativ av Rune Larsson och hans f.d. student **Caroline Gustavsson** ordnat ett europeiskt forskarsymposium inom religionspedagogik. Symposiet ägde rum i Höör i mitten av mars.

– Vi vill öka intresset för ämnet och åstadkomma en nystart i Sverige. Religionspedagogiken har en starkare ställning i andra länder, som t.ex. Norge, Tyskland, Holland och England. Svenska universitet och högskolor skulle kunna samverka på området både med varandra och med kollegor utomlands, menar Rune Larsson.

Caroline Gustavsson har läst flera kurser i religionspedagogik på Teologen, och har nu börjat en magisterutbildning i pedagogik. På sikt skulle hon vilja forska i religionspedagogik på Pedagogiska institutionen, kanske med hjälp av en biträdande handledare.

– Små ämnen skulle i högre grad kunna använda sig av biträdande handledare från andra universitet i Sverige eller utomlands, menar Rune Larsson.

Både han och Caroline Gustavsson tycker att religionspedagogiken borde kunna spela en viktig roll i dagens mångkulturella samhälle. Många yrkesgrupper som lärare, präster, diakoner men också läkare, begravningsentreprenörer och förskollärare – kunde ha nytta av ett sådant tänkande. De hoppas att konferensen ska ha gett upphov till nya forskarkontakter, men också att dess dokumentation ska bli till nytta för kyrkor, skolor och andra som vill hitta expertis på området.

INGELA BJÖRCK

”Vita medelålders män platsar i LUM”

– Är du man, vit och medelålders, har du skägg, begynnande flint och/eller glasögon – då platsar du i LUM! Merparten av tidningens bilder föreställer sådana män, medan unga och gamla män, invandrare och kvinnor finns på mycket färre bilder.

Det sa konstvetaren **Linda Fagerström** på en temadag om Genus, makt och medier, anordnad av Centrum för genusvetenskap och Avdelningen för medie- och kommunikationsvetenskap.

Linda Fagerström hade räknat förekomsten av kvinnor och män på bild i LUM mellan nr 2/03 och nr 2/04. Fördelningen var som bäst faktiskt 50–50, men som sämst så sned som 79–21. Och även en god fördelning kunde delvis bero på tillfälligheter, som att hela fyra bilder på kronprinsessan Victoria förekom i ett av LUM-numren...

Men det är inte bättre i andra media. I Sveriges Televisions nyhetsprogram är bara en fjärdedel av alla intervjupersoner kvinnor – oftare intervjuade i egenskap av ”vanliga människor” eller kändisar än som experter, näringslivsrepresentanter eller politiker. Och i DN och Helsingborgs Dagblad var en viss dag antalet bilder på kvinnor ungefär hälften av antalet bilder på män.

– Vi får väl vara glada över att det fanns fler kvinnobilder än bilder i kategorin ”djur och hus”, sa medieforskaren **Gunilla Jarlbro** syrligt.

Brist på förståelse

Skälet till obalansen är inte att det sitter ondsinta män på redaktionerna och censurerar bort kvinnor, menade hon. Det rör sig snarare om brist på förståelse för vikten av den bild man ger, kombinerad med slentrian och tidsbrist. Ska redaktionen ha en expert- eller politikerkommentar, till exempel, så är det lättare att ta ett känt och beprövat namn än att leta efter alternativ.

Britta Collberg, journalist på LUM, lyssnar på Linda Fagerströms statistik om avbildade män och kvinnor i samma tidning. FOTO: MARIA LINDH

Nyhetssidorna i media avspeglar ett mansdominerat samhälle, och blir därför själva per automatik mansdominerade.

– Men i alla de artiklar vi själva planerar borde vi ju kunna nå en bättre balans, tyckte nyhetschefen på Sydsvenskan **Karin Zillén.** Hon berättade om hur SDS försöker att alltid ha minst en bild på en kvinna på förstasidan, men en dag i januari upptäckte att det inte fanns en enda artikel i tidningen som kunde få en sådan bildhänvisning. Det fanns däremot gott om artiklar där män förekom, med dito bildmöjligheter.

– Därför tillsatte vi under januari och februari grupper vid alla avdelningar som hade i uppgift att titta på könsfördelningen i text och bild, berättade hon.

Resultatet blev ganska nedslående, visade det sig. Det är långt kvar till jämställdhet, både i media och i samhället som helhet.

INGELA BJÖRCK

Omstart för medicinska mentorer

Medicinska fakulteten gör nu omstart för ett mentorsprogram för stöd till yngre forskare på post doc-nivå, dvs efter disputationen. Sådana program har pågått sedan 1995, och det som nu startas ska pågå till 2007.

De 15-20 adepter som kommer att ingå ska få var sin erfaren professor inom fakulteten som mentor. Mentorn ska finnas till hands för att ge adepten råd och hjälp i sin karriär, och fungera som en ledsagare genom forskarvärlden. På det sättet hoppas man bland annat att fler personer av underrepresenterat kön ska kunna fortsätta en forskarkarriär. De adepter som inte redan genomgått ledarskapsprogrammet LeKA (”ledarskap i en kreativ miljö”) ska också få möjlighet att göra det.

Mentorsprogrammet ska ledas av professorerna **Eva Degerman** och **Inge Olsson**.

Dansk nedrustning av humaniora

Nu har beslutet till sist kommit. Danmarks humanistiske forskningscenter skall stängas. Fyra årskullar forskningsstipendiater har haft glädjen att få vistas här, men nu är det alltså slut. Varför det kan man fråga sig. Läser man det förord som centrets ledare **Birgitte Possing** skrivit i den senaste årsrapporten framstår det som än märkligare. Den beslutade utvärdering som utfördes efter tre år hade endast lovord att komma med. Centret har levt upp till sina målsättningar – med råge.

Som en i den sista kullen av gästforskare på centret kan jag endast beklaga stängningen och instämma i de många lovorden om verksamheten. Att få en forskningsfrist i en så stimulerande tvärvetenskaplig miljö som man lyckats skapa här är ovärderligt och det skulle jag unna flera hårt arbetande universitetslärare, som inte får något tid för forskning i sin vardag. Centrets ledning vinnlägger sig om att få ihop ett team som spänner över ett brett humanistiskt forskningsfält, men som ändå kan tänkas ha utbyte av varandra. Och det fungerar – trots eller kanske tack vare spännvidden. Här finns en genuin vilja till dialog, alltför heliga kor slaktas och framförallt finns här arbetsro. Här påbörjar, vidareutvecklar eller avslutar man ett forskningsprojekt som ligger en varmt om hjärtat. Men tanken är naturligtvis inte bara att tillgodose de enskildas forskningsvurm, utan att forskarna efter sitt år här ska ha en massa kreativitet, nya impulser och tankar med sig tillbaka till sin ordinarie verksamhet. Centrets yttersta syfte är att främja den fria och tvärvetenskapliga humanistiska forskningen i Danmark. Vi som kommer utifrån tackar och tar emot och hoppas att vi också bidragit till detta.

Det råder stor oro bland forskare i Danmark över regeringens nya forskningspolitik, som präglas av en iver att centralisera och en önskan om att avveckla de institutioner och centra, som tidigare regeringar etablerat – helt oavsett om dessa forskningscentra har erhållit internationellt erkännande. Det är bara att hoppas att den danska regeringen låter sig påverka av de alltmer omfattande opinionsyttringar som nu riktas mot stängningen av Danmarks huumanistiske forskningscenter.

CHRISTINA CARLSSON WETTERBERG
PROFESSOR I GENUSVETENSKAP,
GÄSTFORSKARE VID DANMARKS
HUMANISTISKA FORSKNINGSCENTER

Ångest som drivkraft?

Artiklen i senaste LUM om Pirjo Birgerstams idéseminarium "Ångest som pedagogiskt hjälpmedel" satte igång en del tankar hos mig. Även om min undervisningserfarenhet är mycket begränsad så förstår jag utmärkt frustrationen över de studenter som har svårt att inse att de inte längre kan vara passiva mottagare av kunskap, utan själva har ansvaret för sin utbildning. Jag tycker också att den kursstart som beskrivs verkar vara bra pedagogik. Det som jag emellertid är starkt tveksam till är dels beskrivningen av ångest som en naturlig följd av allt skapande, att ångest ses som en positiv eller åtminstone nyttig kraft.

Jag är arkeolog och forskar varken i pedagogik eller psykologi, så jag får utgå från mitt eget förhållande till kreativiteten. Visst känner jag igen ångesten som en del av mitt arbete när jag skriver eller utför analyser, men det är inte skapandet i sig som är förknippat med ångest. Om det hade varit så borde jag ha bytt yrke för länge sen. Att skriva är till exempel otroligt lustfyllt. Ifall ångest uppstår är den knuten till deadlines, krångliga detaljkrav på referenslistor eller dylikt – inte till det rent kreativa. Där är drivkraften enbart positiv. Jag ska gärna erkänna att jag ofta känner ångest inför ett föredrag och även att det ibland inte har gått så bra, när jag har varit helt lugn. Jag behöver tydligen en adrenalinkick när jag ska hålla föredrag. Ändå kan jag inte acceptera ångesten som en eftersträvansvärd nyttig kraft. Varför ska jag vara rädd för de säkert välvilligt inställda medmänniskorna som ska lyssna på mig eller vara rädd för att göra bort mig? Adrenalinkicken kan man lika gärna uppnå med den positiva kraften som ligger i att "jag har något jättespännande att berätta – nu ska jag visa vad jag går för".

Ångest är en del av vårt dagliga liv och kan säkert hjälpa en och annan student genom en tentamen, men den är inget att bygga sitt varaktiga förhållande till ett studieämne på. Det kan bara leda till stress och olust.

OLE STILBORG, LEKTOR
KERAMISKA FORSKNINGSLAB
GEOCENTRUM

Universitetsshopen läggs på webben

Kön ringlade lång, tyst och tålig när Universitetsshopen startade sin utförsäljning den första mars. Många ville köpa universitetsprylar och -kläder till halva priset. Shopen läggs nu ner och ersätts av en webbshop där institutioner och verksamheter inom LU kan köpa profilartiklar. Studenter och privatpersoner ska kunna handla dem på Studentinfo på AF.

Teologiprofessor **Sten Hidal** var en av dem som passade på att utöka sitt innehav av sigillförsedda textilier på rean.

– Jag har köpt två tröjor, en pullover och en väska som är bra att ha på konferenser, berättade han nöjt, och försäkrade att han inte har det minsta emot att det står Lunds universitet på honom.

– Men det ska stå Lunds universitet, inte Lund University.

Profilföretag

Det finns flera skäl till varför Universitetsshopen nu stänger, berättar **Gun Nilsson** på Serviceenheten, som shopen sorterar under.

– Shopen ligger inte bra till där den finns nu på Tornavägen. Den är inte tillgänglig för alla. Dessutom är det svårt att få ekonomi i det hela.

– Samtidigt är det viktigt att det finns profilartiklar. Det är en del i ett goodwillskapande, påpekar Gun Nilsson.

Därför har Serviceenheten beslutat att lägga ut försäljningen på profilföretaget Wackes, som ska sköta den webbshop för intern försäljning som ska startas.

Nu tas ett nytt bassortiment fram med kläder och presentartiklar. Dessa ska man sedan också kunna köpa på Studentinfo i AF:s foajé.

Webbshopen öppnar någon gång mellan 1–10 april. Intresserade kan dessförinnan besöka Wackes utställningslokal på Gastelyckan, Skiffervägen 32, och ta del av det nya sortimentet. En inbjudan har sänts ut till alla institutionssekreterare om visningar den 24 , 25 och 26 mars kl 13.00–16.00. Anmälan till lena.rafstedt@wackes.se.

PETRA FRANCKE

Tjänster

Utbildningsbidrag i kemi, inriktning mot analytisk kemi. Ref nr 147, ans 22 mars. Info 046-2228165.

Utbildningsbidrag i kemi, inriktning mot organisk kemi. Ref nr 141, ans 22 mars. Info 046-2228217.

Doktorand i maskinelement. Ref nr 316, ans 22 mars. Info 046-2228506.

Doktorand i trafik och väg. Ref nr 334, ans 24 mars. Info 046-2229132.

Professor i personlighets- och socialpsykologi. Ref nr 986/04, ans 24 mars. Info 046-2228771.

Professor i statsvetenskap med inriktning mot förvaltning. Ref nr 985/04, ans 24 mars. Info 046-2228933.

Producent/produktionsledare, 75-100% vid Teaterhögskolan i Malmö. Ref nr 21/2004, ans 25 mars. Info 040-325565.

Doktorand i byggnadsmaterial. Ref nr 280, ans 26 mars. Info 046-2229592.

Professor i missionsvetenskap med ekumenik. Ref nr 954, ans 26 mars. Info 046-2227226.

Universitetslektor i kinesiska med språklig inriktning. Ref nr 1/10 2004, ans 26 mars. Info 046-2227226.

Doktorand i tillämpad biokemi. Ref nr 357, ans 26 mars. Info 046-2229594.

Doktorand i tillämpad i biokemi. Ref nr 358, ans 26 mars. Info 046-2229594.

Doktorand i tillämpad biokemi. Ref nr 359, ans 26 mars. Info 046-2229594.

Doktorand i tillämpad biokemi. Ref nr 360, ans 26 mars. Info 046-2229594.

Doktorand i fysik. Ref nr 961, ans 29 mars. Info 046-2227724.

Forskningsingenjör vid Kemiska institutionen. Ref nr 1237, ans 31 mars. Info 046-2228239.

Biträdande universitetslektor i psykologi, särskilt MTO (människa-teknik-organisation). Ref nr 1214/04, ans 7 april. Info 046-2227206.

Disputationer

19 mars:
Agneta Fänge i arbetsterapi: "Strategies for evaluation of housing adaptations – accessibility, usability and ADL dependence". Kl 09.15 i hörsal 1, Vårdvetenskapens hus, Baravägen 3, Lund. **Terese Dajotoy i medicinsk mikrobiologi**: "On the cytotoxic and proinflammatory properties of eosinophils". Kl 13.15 i Jubileumsaulan, Universitetssjukhuset MAS i Malmö.

20 mars:
Anne Börjesson i romanska språk med inriktning mot franska: "La syntaxe de *seul* et *seulement*". Kl 10.15 i sal 201, Institutionen för kulturvetenskaper, Lund.

26 mars:
Anna Gröhn i arkeologi: "Positioning the bronze age. In social theory and research context". Kl 10.15 i Kulturens hörsal, Kulturen, Lund. **Omran Bakoush i medicinska njursjukdomar**: "Diagnostic and prognostic value of proteinuria in chronic renal diseases". Kl 09.15 i Segerfalksalen, Wallenberg Neurocentrum, BMC, Lund. **Julia Larsson i slaviska språk**: "Basic tendencies of adjectival accentological development in contemporary Russian". Kl 10.15 i hörsal 128, Stora Algatan 4, Lund.

27 mars: Mats Jönsson i litteraturvetenskap, film och medier: "Film och historia. Historisk Hollywoodfilm 1960-2000". Kl 13.15 i Edens hörsal, Lund.

2 april:
Yvonne Olsson i experimentell klinisk kemi: "Structure, evolution and expression of glandular kallikrein genes". Kl 09.15 i Jubileumsaulan, Medicinskt Forskningscentrum, ing 59, Universitetssjukhuset MAS i Malmö. **David Wästerfors i sociologi**: "Berättelser om mutor. Det korruptas betydelse bland svenska affärsmän i Öst- och Centraleuropa". Kl 13.15 i Kulturens auditorium.

24 april:
Lotta Dahlstrand i civilrätt: "Barns deltagande i familjerättsliga processer – en studie av faktisk rättstillämpning". Kl 10.15 i Grotiussalen, Juridiska institutionen, Lund.

Följande disputationer har ägt rum: **Ann C M Brun i molekylär medicin och genterapi**: "The role of hoxB4 in hematopoiesis". **Emil Pantev i medicin**: "Angiotensin II receptors

in the human coronary circulation and in hearth failure". **Anna Rytter i experimentell hjärnforskning**: "Mechanisms of ischemic brain injury – studies in murine hippocampal slice cultures". **Staffan Blomberg i socialt arbete**: "Specialiserad biståndshandläggning inom den kommunala äldreomsorgen. Genomförandet av en organisationsreform och dess praktik". **Miklós Molnár i bärande konstruktioner**: "In-plane tension behaivour of masonry". **Göran Nilsson i trafikteknik**: "Traffic safety dimensions and the power model to describe the effect of speed on safety". **Fernando Ortega-Ojeda i livsme-delsteknologi**: "Interactions between amylose, native potato, hydrophobically modified potato and high amylopectin starches". **Johanna Söderström i kemsik apparatteknik**: "Optimisation of two-step steam pretreatment of softwood for bioethanol production". **Martin Svensson i matematik**: "Harmonic morphisms, hermitian structures and symmetric spaces". **Cecilia Hindorf i medicinsk strålningsfysik**: "Internal dosimetry macroscopic, small-scale and microscopic perspectives". **Tobias Nilsson i analytisk kemi**: "Extraction of PCBs from sediments: towards bioavailability assessment based on supercritical fluid extraction". **Thomas hickler i geobiosfärsvetenskap**: "Towards an integrated ecology through mechanistic modelling of ecosystem structure and functioning". **Marianne Hedlund i sociologi**: "Shaping justice. Defining the disability benefit category in Swedich social policy".

● Personal-utveckling

25/3 "Från konflikt till utveckling". En uppföljningsdag på "Konflikthantering och svåra samtal". Kl 09.00-16.00. För mer information 046-2224786.

● Stipendier & anslag

Av utrymmesbrist har LUM inte någon information om stipendier & forskningsanslag. Aktuella listor hittas däremot på www.eken.lu.se/stipendier och www.lu.se/intsek/EU:eu.html

Det händer vid Lunds universitet
se vidare www.kalendariet.lu.se

19/3 Idéseminarium: Användarcentrerade lärmiljöer – att vända ut och in på lärandet?Kl 13.15-16.00 UCLUs utbildningslokal, Tornavägen 11i Lund. För mer information www.uclu.lu.se

19/3 "Den translationella Forskningens Dag". Kl 09.00-17.00 på Universitetssjukhuset i Lund. För mer information www.medfak.lu.se/translatio-nell_forskning

23/3 Mänskligheter största utmaning – Är en hållbar utveckling möjlig? Kl 19.00-21.00 Geocentrum 1, Sölvegatan 10 i Lund. Se även www.miclu.lu.se

23/3 Filosoficirkeln. "Självkännedom och människovärde inom västerlandets filosofi", Victoria Höög. Kl 19.30 i Lunds universitets aula.

24/3 Lunchseminarium: Våra erfarenheter av kamratgranskning. Kl 12.15-13.00 i UCLUs seminarierum, Tornavägen 9B i Lund. Se även www.uclu.lu.se

24/3 Teknik- och naturvetarcirkeln. "Tonernas språk", Tore Eriksson, Institutionen för konst- och musikvetenskap. Kl 19.30-21.00 i Palaestra hörsal. Info www.naturvetenskap.lu.se

24/3 Föreläsning. "Vad är retorik?". Öppen föreläsning med Göran Hägg. Kl 10.00-12.00 i Palaestra. Studenter från kursen i retorik informerar om utbildningen. För mer information: www.nordlund.lu.se

25/3 Kurs "Avancerad Excel". LDC i Lund. För information och övriga kurser på www.ldc.lu.se/utbildning. Info 046-2227453.

26/3 Seminarium. "Ta in Danmark!" Öresundsseminarium med fokus på studier, arbete, boende och transporter. Kl 12.30-17.00 på Köpenhamns universitet Amager i Örestad, Njalsgade/Karen Blixens vej, byggnad 23. För mer information www.stud-oresund.nu

29/3 Fokus på: Att introducera problembaserat lärande (PBL). Kl 13.15-16.30 i UCLU:s utbildningslokal, Tornavägen 11. Se även: www.uclu.lu.se

30/3 Seminarium om stress och stresshantering för arbetsledare. Kl 09.00-12.00. Arr Personalenheten vid LU. För mer information 046-2224786.

30/3 Filosoficirkeln. "Att skapa den fulländade individen för att bygga det fulländade samhället – folkhemmet", Gunnar Broberg. Kl 19.30 i Lunds universitetets aula.

31/3 Teknik- och naturvetarcirkln. "Hieroglyfernas gåta och andra exempel på språkrekonstruktioner", Gerd Carling, Institutionen för lingvistik, LU. Kl 19.30-21.00 i Palaestra hörsal. Info www.naturvetenskap.lu.se

31/3 "Genpatent - för vem?. Den 31 mars beslutar riksdagen om rätten till genpatent skall införas i svensk lag. Kl 13.00-16.30 i Genetikhusets aula, Sölvegatan 29 i Lund. Ingen föranmälan behövs.

1/4 Seminarium om stress och stresshantering för medarbetare. Arr Personalenheten vid LU. Kl 09.00-12.00. För mer information 046-2224786.

6/4 Kurs på LDC. "Nytt – du bestämmer! Word-verkstad". Kl 09.00-12.00 på LDC. För mer information och övriga kurser på www.ldc.lu.se/utbildning eller 046-2227453.

6/4 Filosoficirkeln. "Vem är människan? Om de tre närmandena till den nya mänskliga naturen", Bernhard Gabé. Kl 19.30 i Lunds universitets aula.

13/4 Filosoficirkeln. "Variation i mänskligt beteende i rummet", Jonathan Friedman. Kl 19.30 i Lunds universitets aula.

13/4 Föreläsning. "Etnologiska perspektiv på öliv", Carina Sjöholm. Forskare vid Lunds universitet föreläser om östudier i en serie föreläsningar under vårterminen. Serien är tvärdisciplinär med forskare från naturvetenskaplig, samhällsvetenskaplig och humanistisk fakultet. Kl 16.00 i Geoecentrums stora föreläsningssal, Sölvegatan 10 i Lund. Info 046-2229496.

16/4 Föreläsning. "För en bättre arbetsmiljö på Lund universitet", Jitka Lindén och Lars Edgren. Kl 12.00-15.00 i Edens hörsal, Lund. För mer information Lilian Dahl 046-2228810.

22/4 Introduktionsdag för nyanställda vid Lunds universitet. Alla nyanställda vid LU inbjuds till en gemensam introduktionsdag. Sista anmälningsdag är den 8 april. Info www.kalendariet.lu.se/tc.org.cgi?lang=swedish

• HÄNT

SKALPELLEN. För andra året får med dr **Hans Belfrage**, ST-läkare vid Kirurgiska kliniken på Universitetssjukhuset i Lund, hedersutmärkelsen Skalpellen som är medicine kandidaternas pedagogiska pris.

Erik Svensson

TAGE ERLANDERS PRIS för 2004 går till zooekologen **Erik Svensson.** Priset är på 100.000 kronor och utdelas av Vetenskapsakademien. Motiveringen är "hans ypperliga forskning om adaptiv variation i naturliga populationer, där han genom att kombinera teoretiskt djup med välvalda experimentella modellsystem framgångsrikt tacklar några av evolutionsbiologins grundfrågor kring differentiering och artbildning."

Erik Svensson har bl.a. studerat hur bjärta färger hos djur kan fungera som signaler till det motsatta könet eller som varningssignaler. Han har visat att färgerna kan vara genetiskt kopplade till andra egenskaper som befrämjar överlevandet, t.ex. sjukdomsresistens.

IVA har delat ut tre miljoner kronor i resestipendier från Hans Werténfonden. Två av stipendiaterna finns vid LU. **Nadja Ljungberg** har fått pengar till ett års postdocstudier vid Université Joseph Fourier i Grenoble och **Mats Rosenberg** till 18 månaders MBA-studier vid ESADE Business School i Barcelona.

MONICA GORA, landskapsarkitekt från Lund är invald i regeringens nyinrättade designråd.

ANSIKTSIDENTIFIERING. Jan-Erik Solem, doktorand på avdelningen Matematik LTH, Matematikcentrum, har fått Teknikbrostiftelsens idéstipendium på 100.000 kronor. Solem har utvecklat ett program som med matematiska metoder kan identifiera ett ansikte fotograferat med en övervakningskamera. Det är ett alternativ till fingertrycksidentifiering, ett problem som lundamatematiker också arbetat med. Det nya programmet skulle alltså kunna fungera som "portvakt" hos en myndighet eller ett företag. Med hjälp av pengarna hoppas nu Jan-Erik Solem att kunna starta ett företag och vidareutveckla sin idé.

ENERGIMYNDIGHETEN kommer i fortsättningen att utse en "Månadens forskare" som intervjuas på dess webbsajt www.stem.se Först ut är biokemisten **Ann Magnuson,** docent i Lund, som forskar kring möjligheterna att skapa artificiell fotosyntes.

MATPRIS. Årets forskningspris på 100.000 kronor inom mat och livsmedel har tilldelats **Peter Wallström** vid Universitetssjukhuset MAS för hans avhandling om antioxidanter och ohälsa. Priset kommer från Skåneländska Gastronomiska Adamemin och de har även prisat **Charlotte Alklint,** LTH med 100.000 kronor för hennes studier av antioxidanter i havtornsjuice.

LTHs hedersdoktorer för 2004 heter **Richard C Flagan**, **Mikael Isaksson** och **Virapong Prachayasittikul**. De har sina specialiteter inom aerosolteknologi, bredband respektive mikrobiologi. Den förstnämnde kommer från California Institute of Technology, den andre från Telia Research i Luleå och den tredje från Mahidoluniversitetet i Bangkok.

RÄTTELSE
Det blev fel i två namn i förra numrets artikel om personal som belönats för nit- och redlighet. **Lars-Göran Klang** och **Staffan Lindberg** ska det vara och inget annat. LUM beklagar.

Sven Strömqvist

HEDERSDOKTOR I FINLAND. Professor **Sven Strömqvist** vid Institutionen för lingvistik har i dagarna utnämnts till hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten på universitetet i Jyväskylä i Finland. Sven Strömqvist har under de senaste femton åren samarbetat med forskare vid detta universitet om barns tidiga språkutveckling, barns och ungdomars läs- och skrivsvårigheter samt i psykolingvistisk skriftforskning med en metodik där man i realtid kan följa skrivprocessen via användningen av tangentbord. Promoveringen äger rum den 22 maj.

Samtidigt har Sven Strömqvist nåtts av beskedet att han nu finns med "The Worldwide Honours List", en heder han delar med 500 andra forskare från alla områden, alltså även medicin och naturvetenskap. Motiveringen är Strömqvists framstående bidrag till linvistisk vetenskap och kognitionsvetenskap. Det är det Internationella Biografiska Centret i Cambridge som utdelar dessa utmärkelser på basis av litteraturöversikter.

YNGSTE REKTORN. Thomas Andersson, 45 år, med ett förflutet inom OECD och nu som chef för organisationen Iked i Malmö har utsetts till ny rektor för Högskolan i Jönköping och blir därmed landets yngste rektor.

MEDICON VALLEY Academy har öppnat kontor i Lund igen. Det finns på Ideon och där finns bl.a. **Stina Gestrelius**, tidigare chef för forskningsföretaget Biora.

ARKITEKTSTUDERANDE Stina Torén och **Matias Hult** i Lund vann första pris i den s.k. GHAAS-tävlingen och får Gunnar och Hans Asplunds Arkitekturstipendium. De vann priset för sina förslag till bibliotek i Folkparksbyggnaden i Lund.

NOBELKOMMITTÉER.Båda de naturvetenskapliga nobelkommittéerna leds i år faktiskt av lundaprofessorer. **Håkan Wennerström** (bilden)**,** professor i fysikalisk kemi, har utsetts till ordförande i Nobelkommittén för kemi. Och laserfysikern professor **Sune Svanberg** har blivit ordförande i Nobelkommittén för fysik.

Nobelpriskommittéernas huvudsakliga arbetsuppgift är att utse nobelpristagarna.

– Det gläder mig att få detta hedersuppdrag. Det är också viktigt arbete i den meningen att nobelprisen ger svensk vetenskap en ställning i världen som vi annars inte skulle ha, säger professor Wennerström och tillägger:

– Det ger ju en dessutom en chans att hålla sig ajour med utvecklingen inom hela det kemiska forskningsområdet. Den kännedom man får är sedan viktig att förmedla, framför allt till den yngre forskargenerationen.

Håkan Wennerström har i flera år varit ledamot av Nobelkommittén för kemi. Med ett sådant uppdrag följer också en hel del arbete. Man får räkna med sju eller åtta heldagarssammanträde varje år plus förberedelser för att läsa in sig på det material som ska diskuteras. Totalt rör det sig om två till tre veckors heltidsarbete.

– Det stora problemet är att kunna avgöra vad som är verkligen är nytt. Precis som i samhället i övrigt finns det inom vetenskapen en tendens att blåsa upp saker och ting som inte håller på längre sikt.

Liksom Wennerström har Sune Svanberg varit kommittéledamot i flera år. Årets nomineringsförslag till fysikpristagare har redan strömmat; deadline för detta var den siste januari.

– Det här öppnar fantastiska möjligheter att lära sig fysik inom andra områden än sitt eget. Det är ett stort privilegium, sammanfattar Sune Svanberg.

Informationspionjär ser tillbaka på 40 år

Första dagen i Lund satt den unge studenten *Christer Hjort* vid universitetsfontänen och tänkte: ”Här vill jag stanna”.

Så blev det.

Fyrtio år senare lämnar han nu posten som Lunds universitets informationschef. Men han överger inte universitetet. De kommande två åren ska han arbeta halvtid med projekt direkt under universitetsledningen.

Christer Hjort var pressombudsman vid Lunds studentkår när han rekryterades av dåvarande rektorn Philip Sandblom för att hålla i presskontakterna vid universitetets 300-årsjubileum 1968. Gästerna kom från hela världen, liksom journalisterna som skulle bevaka evenemanget. Det skulle skrivas om Lunds universitets ärorika historia var tanken, men det blev inte jubileet som hamnade i fokus utan studentprotesterna. Hundratals poliser i armkrok och i dubbla led fick skydda gästerna under den korta promenaden från Universitetshuset till festmiddagen i AF-borgen.

– Man kan säga att omständigheterna var emot mig, kommenterar Christer Hjort med ett typiskt understatement och ett skevt leende.

Redaktör för LUM

Äventyret förlöpte i alla fall inte sämre än att universitetet ville behålla honom, och 1970 blev han universitetets förste informationsansvarige och också redaktör för LUM.

Christer Hjort har under sina drygt trettio år som informationschef ”tröttat ut” sju rektorer, som han säger, och genomlevt ett antal utbildningsreformer. Van att sammanfatta gör han en snabb resumé av de gångna årens informationsarbete:

• 1970-talet handlade i hög grad om 1977 års högskolereform. Högskolan fick en ny organisation och öppnades för nya grupper.

•1980-talet stod forskningsinformation och populärvetenskap i fokus. Inspirerad av amerikanska universitet anställde Informationsenheten professionella journalister att skriva om forskning, i pressmeddelanden och i LUM. ”Forskning som nyhet” var konceptet, som rönte stor framgång. Humanistdagar och Populärvetenskapens dag var andra nyheter.

Anrika sigillet

• Under 90-talet var utmaningen att utnyttja den nya informationstekniken för forsknings- och utbildningsinformationen. Det handlade också om ”tredje uppgiften”, d.v.s. samverkan med omvärlden och att föra ut forskningsrön till samhället. Samtidigt skärptes konkurrensen mellan universiteten. Det blev viktigt att bli tydligare för att synas och höras i informationsbruset. Både arbetet för att ge Lunds universitet en sammanhållen grafisk profil och varumärkesprojektet ”Bilden av LU” blev led i detta.

En kraftigt moderniserad och ”webbanpassad” version av universitetets gamla anrika sigill väckte decenniets kanske häftigaste debatt.

– I backspegeln kan man tänka att det här var det bästa som kunde ha hänt. Debatten visade ju ett fantastiskt engagemang. Mest mot en förändring var studenterna. Vi lyssnade och behöll det gamla sigillet, bara aningen ”tvättat” för att synas bättre. Det är jag själv mycket glad för, säger Christer Hjort.

Christer Hjort i tänkartagen. Blir det en av de möjliga eller omöjliga ideerna?

Han har känsla för traditionen, och är en av grundarna av Universitetshistoriska Sällskapet. Men traditionen får inte skymma det nya, det innovativa som utmärker Lund. Och det är lite av vad som har hänt, visar senare års undersökningar, berättar han.

Kulturhuvudstad

Christer Hjort har alltid arbetat i nätverk med andra organisationer och samhällsgrupper. Hans många kontakter inom närings- och kulturlivet och den offentliga sektorn kommer väl till pass de kommande två åren. Han sitter med i arbetsgruppen som arbetar för att Lund ska bli kulturhuvudstad år 2014, planerar den skånska delen av 300-årsjubiléet av Linnés födelse 2007, är adjungerad i Lunds kommuns arbetsgrupp för det nya Brunnshögsområdet, samt deltar i arbetet med att profilera Lund som kultur- och innovationsstad.

– Lund är en unik stad där det sker mycket nytt. Varje år fylls Lund på med 11.000 nya friska hjärnor – nybörjarstudenternas! Vi är Skånes största industristad och samtidigt en tät kulturhistorisk miljö. Vi har flest studenter, största antalet disputerade per kvadratcentimeter och flest andel gymnasister som går vidare till högre studier. Allt det här måste lyftas fram, säger Christer Hjort.

Vemodigt

Ledbesvär har begränsat hans arbetsförmåga, vilket är skälet till att han lämnar informationschefsjobbet två år före pensionen.

– Visst är det vemodigt, erkänner han, men pekar hellre på framtidsmöjligheterna; han har nu, kanske för första gången i livet, både erfarenheten, möjligheten och tiden att koncentrerat arbeta på det gränsöverskridande, kreativa och associativa sätt som alltid varit utmärkande för honom.

Tiden ja… den har han skänkt i överflöd till Lunds universitet under alla år. Men det har inte varit svårt.

– Jag har haft erbjudanden från annat håll, men inte velat lämna den här mycket speciella lundamiljön. Arbetet här har alltid känts väldigt meningsfullt, säger Christer Hjort.

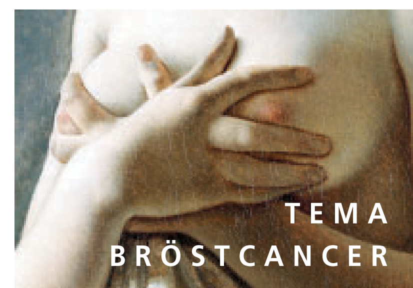
BRITTA COLLBERG

FOTNOT: Christer Hjort efterträds av Eva Johannesson. Hon intervjuas på sista sidan i detta LUM.

Bröstcancer är den vanligaste cancersjukdomen bland kvinnor i Sverige, och engagerar flera forskargrupper vid Lunds universitet.

Vad är det t.ex. som gör att vissa får bröstcancer, och hur ska man välja ut den behandlingsmetod som är optimal för varje individuell patient?

LUM har träffat forskare som gett sig in i cellernas inre och som studerat matvanorna hos många tusen Malmöbor för att få svar.

Olika typer av genförändringar kräver olika behandling

Forskarna har blivit allt bättre på metoder som kan skilja ut å ena sidan de mest aggressiva, å andra sidan de mest godartade formerna av bröstcancer. Men mycket återstår. Fortfarande får vissa patienter för lite behandling i förhållande till sin sjukdom, medan andra hade kunnat klara sig med mindre – men det vet man först i efterhand.

Flera forskare inom ämnet onkologi i Lund ägnar sig just åt bröstcancer. Med anslag från Cancerfonden forskar t.ex. professorerna **Åke Borg** och **Bo Baldetorp** om genetiska aspekter på ärftlig och icke-ärftlig bröstcancer, medan docent **Mårten Fernö** försöker förbättra valet av behandling för varje cancerpatient.

En av doktoranderna på avdelningen är **Karin Rennstam**, som disputerar i april. Hon har i sin avhandling använt två relativt nya tekniker för cell- och genundersökningar, kallade CGH och FISH. Den första är ett sätt att synliggöra hela arvsmassan i en cell så att man kan se i vilka områden det finns fler eller färre gener än normalt.

– Regioner med för mycket DNA kan innehålla så kallade proto-onkgener. Dessa styr celldelning och tillväxt och är inte sjukdomsframkallande i sig. Men om vi får mer av dem än normalt kan det orsaka en okontrollerad celltillväxt, förklarar hon. ▶

Doktoranden Karin Rennstam diskuterar med sin handledare Bo Baldetorp.
FOTO: KENNET RUONA.

”Den här metoden skulle kunna bli ett komplement till de metoder vi idag använ- der för att avgöra vilken behandling en viss patient bör få.”

Om man sett att det finns för mycket gener i en viss del av arvsmassan, så kan FISH-metoden sedan visa vilka gener som är ”extra”. Det sker med fluorescerande s k genprober som var och en söker sig till en viss gen. Normalt ska det bara finnas två exemplar av varje gen – en från vardera föräldern – men en tumörcell kan ha många tiotal kopior av en viss gen. När de fluorescerande proberna sökt upp dessa gener syns de i mikroskopet som en mängd lysande punkter.

Tre grupper av genförändringar

Karin Rennstam har bl.a. använt de här metoderna på cellprover från drygt 300 bröstcancerpatienter. Hon har studerat ett antal genförändringar som förekom i tumörcellerna, och funnit att de kunde delas in i tre grupper.

– Det första målet var att se om det alls var möjligt att göra en indelning utifrån de genförändringar jag kunde hitta. Det andra var att se om grupperna hade någon klinisk betydelse. Båda svaren blev ja! säger hon.

En av de tre grupperna visade sig nämligen vara kvinnor som det gått ovanligt bra för efter operationen, oavsett om de fått tilläggsbehandling (hormonbehandling, strålning, cellgifter) eller inte.

– Den här metoden skulle kunna bli ett komplement till de metoder vi använder idag för att avgöra vilken behandling en viss patient bör få. Karins studie ger oss också nya grundläggande kunskaper om sjukdomen, säger hennes handledare professor Bo Baldetorp.

Karin Rennstam har även i samarbete med professor **Jorma Isola** från Tammerfors Universitet studerat patienter som behandlats med läkemedlet Herceptin. Detta ges till patienter som har spridd bröstcancer och alltför många receptorer (mottagare) för tillväxtfaktorer på ytan av sina celler. Meningen är att läkemedlet ska binda till dessa receptorer och därmed hindra tillväxtfaktorerna från att sätta igång en celltillväxt.

Medlet fungerar dock inte alltid. Karin har jämfört celler från en patient som var resistent mot Herceptin, dvs. inte blev hjälpt av behandlingen, med celler från patienter där behandlingen fungerat.

I båda fallen innehöll cellerna alltför många receptorer, men de resistenta cellerna hade dessutom alltför många kopior av vissa gener. De extra generna hos den resistenta patienten var aktiva och tillverkade proteiner i en mängd som inte normalt skulle finnas i cellen.

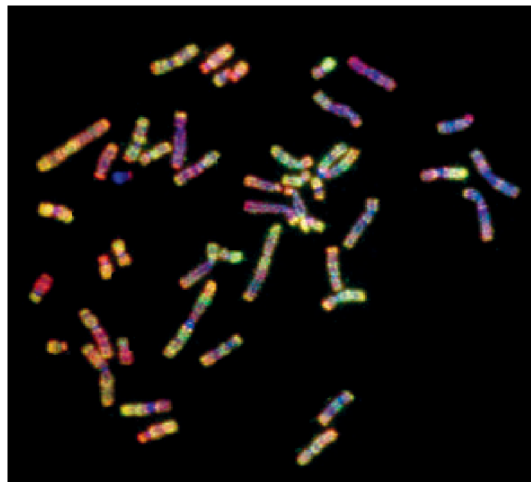
Sortera bort

Eftersom Herceptin på sikt kan komma att bli godkänt inte bara vid spridd bröstcancer utan också som en alternativ tilläggsbehandling efter en operation är detta en viktig ny kunskap. Den kan användas för att sortera bort de kvinnor som inte kan bli hjälpta av Herceptin, och i förlängningen kanske också användas för att komma förbi resistensproblemet.

INGELA BJÖRCK

Professor Bo Baldetorp med doktoranden Karin Rennstam. Hon ska snart doktorera på en avhandling där hon identifierat olika typer av genförändringar i bröstcancerceller. Det kan vara till hjälp när man bestämmer vilken behandling en patient ska ha. FOTO: KENNET RUONA.

Kromosomer undersökta med CGH-teknik. De grönfärgade delarna är regioner där det finns fler genkopior än normalt, medan de rödfärgade delarna är regioner med färre genkopior än normalt.

Irene Mattisson och Elisabet Wirfält studerar sambandet mellan kost och bröstcancer. FOTO: INGELA BJÖRCK.

Alkohol och fett

ökar risken för bröstcancer

Alkohol och vissa fetter ökar risken för bröstcancer, medan kostfiber minskar risken. Det framgår av Malmö kost- och cancerstudie, en stor undersökning med hela 30.000 deltagare.

Undersökningen pågick under 1991–96, då detaljerade data om deltagarnas matvanor, sjukdomshistoria, medicinering, livsstil m.m. samlades in. Nu kan forskarna via Cancerregistret spåra vilka av dem som senare fått cancer, och jämföra cancerpatienterna med jämnåriga, friska deltagare.

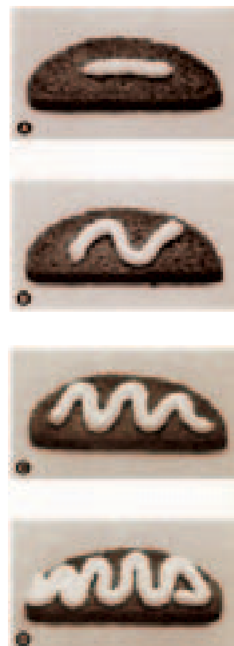
Det är just den detaljerade informationen om matvanor som gör studien så värdefull. Deltagarna fick ange inte bara om de t.ex. brukade äta "en brödskiva" till frukost, utan också hur stor denna var: frågeformuläret innehöll skisser av brödskivor med olika storlek och olika tjocklek för att man skulle kunna pricka rätt. På samma sätt fanns foton av bröd med olika mycket smör på, från knappt synliga mängder till tjocka drivor av fett. Vilket margarin man åt, om chokladen var gjord på vatten eller på mjölk, om man hade russin eller sirap i gröten – alla fakta skulle noga anges för alla måltider.

– Det var mycket arbete, men nu är vi väldigt glada över att man var så noggrann. Det gör att vi kan se saker som inte framgår av andra studier, säger docenten i epidemiologi **Elisabet Wirfält**.

Fel fett farligt

Ett exempel är just sambandet mellan fett och bröstcancer hos medelålders och äldre kvinnor, som länge misstänkts, men inte kunnat säkert beläggas. Såg man på det totala intaget av fett framgick inget tydligt samband i Malmöstudien, men när olika sorters fett jämfördes blev det klara resultat. Tydligen är det inte så mycket mängden som sammansättningen av det fett man äter som har betydelse när det gäller bröstcancer.

Även om de fleromättade fetterna är livsnödvändiga visar Malmöstudien att man inte bör få i sig för mycket av omega 6-fettsyror (från majs- och solrosolja) i förhållande till omega 3-fettsyror (från fet fisk och rapsolja). Tyvärr förekom- ▶

Det är den detaljerade informationen om matvanor som gör Malmö kost- och cancerstudie extra värdefull. Deltagarna fick en hel bok med bilder som hjälpte dem att ange exakt hur mycket de åt. Här syns olika mängder mjukost på en smörgås.

mer oljor med hög halt av omega 6-fettsyror ofta i moderna livsmedelsprodukter, vilket gör det ännu viktigare att äta "rätt" när man själv kan välja fettsorten.

Fibrik mat nyttig

Fibrer visade sig vara nyttiga, här som i andra sammanhang.

– Men vi vet inte vad det är i den fiberrika maten som är det viktigaste. Den innehåller ju också annat än kostfiber, som vitaminer, antioxidanter och s.k. fytoöstrogener, säger nutritionisten **Irene Mattisson**. Hennes doktorsavhandling, framlagd förra året, handlar just om bröstcancer och matvanor.

– Därför är det inte så enkelt som att tre matskedar vetekli räcker för den som i övrigt äter en fiberfattig mat. För att få i sig många olika nyttigheter bör man äta olika sorters fiberrik mat – både frukt, grönsaker, rågbröd och müsli!

Alkohol är en riskfaktor för bröstcancer hos kvinnor efter klimakteriet, vilket även många andra studier vittnat om. Det gäller också mindre mängder som ett eller två glas om dagen. Men folsyra från t.ex. bladgrönsaker kan faktiskt motverka alkoholens cancerrisk.

Finns det då människor som dricker mycket alkohol och samtidigt tuggar i sig gröna blad? Jodå, försäkrar forskarna:

– Vårt material visar ett samband mellan hög utbildning, alkohol och grönsaker. Vi tolkar det som att dessa människor äter gott på ett modernt sätt. De dricker vin till maten, men äter också en hel del sallad och annat grönt.

Eftersom vissa årgångsviner innehåller antioxidanter beskrivs vin ibland närmast som en hälsodryck i hjärt-kärlsammanhang. Det tycker Elisabet och Irene är olyckligt. Sambandet mellan alkohol och bröstcancer gör tvärtom vinet till en hälsorisk för kvinnor, vilket de tycker borde bli mer uppmärksammat.

Många frågor att besvara

Malmöforskarna har många spår att följa framöver. Vilken betydelse har härdat fett (s.k. transfettsyror) från friteringsfett, pulversoppor och pås-såser? Exakt vad är det i den fiberrika maten som skyddar mot bröstcancer? Vad betyder fiber och folsyra för t.ex. tarmcancer? Har magnecyl och andra antiinflammatoriska läkemedel en skyddande verkan? Den innehållsrika kost-cancerstudien kommer att fortsätta att ge resultat under lång tid framöver.

INGELA BJÖRCK

Och det finns mer...

..forskning på området bröstcancer inom LU än vad som berörts i de två föregående artiklarna.

På Onkologen i Lund finns t.ex. också professor **Håkan Olsson**, som bland annat gjort en stor studie av sambandet mellan hormonersättning i klimakteriet och risken för bröstcancer. Detta samband anses nu helt klarlagt, men lundastudien var en av de första som på ett tillförlitligt sätt visade på en sådan risk.

På Kirurgen arbetar **Christian Ingvar** och hans medarbetare med att förfina bröstcancerkirurgin. De följer också patienter som fått hormonbehandling efter en bröstcanceroperation, för att se om denna behandling kan ha negativa följder för livmodern.

Stina Oredsson, professor vid Institutionen för cell- och organismbiologi, studerar naturlig celldöd (apoptos) orsakad av att cellen förlorar en sorts ämnen som kallas polyaminer. Vid somliga former av bröstcancer visar det sig att tumörcellerna är mycket känsliga för att bli tömda på polyaminer.

Carsten Peterson från Institutionen för teoretisk fysik samarbetar med cancerforskaren **Åke Borg** om analyser av s.k. mikromatriser, ett sätt att hitta genetiska mönster med vars hjälp man kan skilja mellan tumörer med olika svårighetsgrad.

Håkan Brorson vid Plastikkirurgen i Malmö har utvecklat ett sätt att behandla bröstcancerpatienter som efter operationen fått ödem, vätskeansamlingar, i armen. Ödemet omvandlas med tiden till fett vilket kan tas bort genom fettsugning, en operation som Brorson är ensam om i världen.

ANNONS

Fredsmissionär
i gamla hemlandet

”Skulle man kunna minska konflikten genom att börja beskriva varandras religioner på ett mer objektivt sätt, i stället för utifrån den egna religionens värderingar?”

Aldrig tidigare har kristna teologilärare släppts in på det muslimska al-Azhar-universitetet i Kairo för att diskutera texterna i dess religionsundervisning. Aldrig tidigare, vad man vet, har en muslimsk religionsprofessor besökt ett kristet kloster i den egyptiska öknen. Men nu har det hänt, inom ramen för ett forskningsprojekt vid Avdelningen för missionsvetenskap i Lund.

Sameh Egyptson (ett namn han tog när han blev svensk medborgare) är uppvuxen i Egypten och har en koptiskt kristen bakgrund. Han har varit politiskt aktiv i Egypten, har en examen från universitetet och en annan examen från Koptiska institutet i Kairo, har studerat islamologi och teologi i Lund och är nu doktorand i missionsvetenskap.

Sameh Egyptson är också en eldsjäl som skulle vilja se sitt gamla hemland mer sekulariserat och mer öppet för en dialog med omvärlden. Även om Egypten är ett i huvudsak muslimskt land skulle inte religionen behöva vara så sammanflätad med politiken som den länge varit, tycker han.

– Under 50- och 60-talen använde Nasser islam för att ena folket mot imperialismen. Och under 70- och 80-talen använde Sadat och Mubarak islam för att legitimera sina regeringar och ena folket mot kommunism och politiska förändringar, säger Sameh Egyptson.

Sameh Egyptson.
FOTO: INGELA BJÖRCK.

Misstänksam undervisning

Resultatet har blivit en muslimsk undervisning som är mycket misstänksam mot omvärlden och mot andra religioner. Att minska den misstänksamheten har blivit målet för Sameh Egyptsons avhandlingsprojekt. Han vill få till stånd en dialog mellan kristna och muslimska religionsutbildare i Kairo.

Han kallar sitt arbete för en sorts fredsforskning.

– Vi lever med en mångbottnad religiös, politisk och kulturell konflikt mellan västerlandet/kristendomen och österlandet/islam, säger han.

– Frågan är vad som är dess viktigaste grund, politiken eller religionen. Skulle man kunna minska konflikten genom att börja beskriva varandras religioner på ett mer objektivt sätt, i stället för utifrån den egna religionens värderingar?

Projektet började med en konferens i Alexandria för ett år sedan. Dess tema var religionsundervisningens uppläggning vid det islamska al-Azhar-universitetet, inom de tre kristna kyrkorna i Egypten – den ortodoxa, den katolska och den protestantiska – samt vid Lunds universitet.

Fortsättningen ägde rum i januari i år i Kairo. Då träffades religionslärare från de deltagande institutionerna för att diskutera sina egna och de andras undervisningsmaterial om de olika religionerna. Deltagare från Lund var förutom Sameh Egyptson också flera andra doktorander samt professorn **Aasulv Lande**.

Lugn konferens

Konferensen i Alexandria hade genomförts i relativt lugn och samförstånd. Dels höll man sig på ett övergripande plan, dels fanns där många deltagare med vana vid internationella sammanhang och diplomatiskt språkbruk.

I Kairo däremot var man nere på basplanet, på de konkreta texterna. Och medan europeisk teologisk utbildning utgår från ett vetenskapligt synsätt med källkritik och objektivitet som hörnstenar, så utgår al-Azhar-universitetets utbildning från Koranen som enda sanning. Det präglar förstås texternas beskrivning av andra religioner, som blir nedvärderande och, för icke-muslimen, ofta kränkande.

Diskussionerna i Kairo präglades därför av stor ömsesidig misstänksamhet. Men skiljelinjen stod inte bara mellan kristendom och islam.

– Både den ortodoxa och den protestantiska kyrkan hade en konservativ och negativ syn på islam, som vi från Lund ställde oss främmande till, säger Aasulv Lande.

Fr v den koptisk-ortodoxa kyrkans påve, rektorn för Koptiska institutet professor Rasmy abd al-Malik, Sameh Egyptson och Aasulv Lande.

– De ortodoxa och protestantiska representanterna var också, precis som representanterna från al-Azhar, emot källgranskning och källkritik i teologiska sammanhang. På den punkten uppstod alltså plötsligt en allians mellan de muslimska religionslärarna och två av de kristna kyrkorna!

Aasulv Landes eget specialområde är kristna kyrkors dialog med buddhismen. Denna visade sig vara fullkomligt ointressant för samtliga andra deltagare, som såg islam, kristendom och judendom som de enda viktiga religionerna.

– De andra världsreligionerna – för att inte tala om ateismen – existerade knappast i de egyptiska deltagarnas föreställningsvärld. När vi kom in på buddhismen i ett samtal med patriarken för den koptisk-ortodoxa kyrkan, blev han märkbart störd, berättar Aasulv.

Religion som vetenskap

Nästa steg i projektet är att deltagarna ska läsa varandras utbildningsmaterial mer i detalj. Sedan ska man vid ett möte i Lund hösten 2005 diskutera möjligheten att se religion som ett vetenskapligt ämne, och vilka texter som i så fall kan accepteras som objektiva.

Som avhandlingsarbete har projektet goda utsikter. Här finns en intressant process att beskriva och analysera, oavsett utfallet. Som socialt projekt är resultatet mer osäkert.

Aasulv Lande.
FOTO: INGELA BJÖRCK.

Sameh Egyptson, som är optimistiskt lagd, har stora förhoppningar. Han pekar på att många unga egyptier förespråkar en ökad sekularisering, eftersom de anser att en islamsk konservatism hindrar landets utveckling. Inte ens inom al-Azhar-universitetet är enigheten total. Även där finns somliga (om än få) som skulle vilja se en större öppenhet.

Aasulv Landes hopp är lite mer dämpat.

– Jag hoppas förstås att det ska gå. Men det är mycket svårt. Här finns många inbyggda motsättningar, säger han.

De två religionerna har stått emot varandra i Mellanöstern i 1400 år. Anhängarna följer varsin väg till Gud, vilket är mycket svårt att förändra.

– Därför blir den stora frågan: kan man, trots att man på var sitt håll anser sig ha Sanningen, acceptera att andra ska få ha en annan "sanning"? säger Aasulv Lande.

Svaret återstår att se. Men att frågan ställts kan i alla fall ses som ett första steg.

INGELA BJÖRCK

FAKTA MISSIONSVETENSKAP

Missionsvetenskap med ekumenik är ett ämne som funnits vid Lunds universitet i tio år. Aasulv Lande är dess ämnesföreträdare och det finns tolv aktiva forskarstuderande. Spännvidden på deras forskningsområden är stor, från kristendomens förhållande till apartheidsystemet i Sydafrika till den svenska missionen i Malaysia och den kristne japanske romanförfattaren Shusako Endos verk.

Posttidning A
Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund

• Hallå!

…*Eva Johannesson*, tidigare informationschef i Eslövs kommun och nu handplockad att leda universitetets informationsarbete.

Vad fick dig att ta jobbet vid universitetet?
– Miljön lockade. Jag är själv en obotlig student med närmare 300 poäng i bagaget. Yrkesmässigt känns det som en utmaning att arbeta i en så här stor organisation med det överflöd av information som finns här. Det gäller att hitta rätt balans mellan kraven utifrån och på det som Informationsenheten kan erbjuda.

Hur vill du marknadsföra Lunds universitet?
– Mycket handlar om att bygga vidare på den profil som vi redan har. Det vill säga att vi är ett traditionellt universitet samtidigt som vi är internationella och nytänkande.

Vad är det första du ska göra?
– Jag ska ta fram en handlingsplan så att vi på ett mer tydligt sätt ska kunna arbeta med strategisk kommunikation. Arbetet med den nya hemsidan måste prioriteras och eventuellt också arbetet med presskontakter. Jag tror vi kan vara ännu mer proaktiva när det gäller kontakter med media.

Vad menar du med strategisk kommunikation?
– Kommunikation som bidrar till att förverkliga de övergripande målen för Lunds universitet, t.ex. i den strategiska planen. Den strategiska kommunikationen är en del av ledningsarbetet.

Allt fler fakulteter skaffar sina egna informatörer. Vad tycker du om den utvecklingen?
– Jag har inget emot en decentralisering av informationsverksamheten, bara den samordnas med den centrala och ansvarfördelningen blir tydlig. Jag håller just nu på att boka tid med alla informatörer ute på de olika områdena för att få deras syn på verksamheten.

Många sökte jobbet som informationschef, men du fick det, utan att ens ha sökt tjänsten. Varför?
– Det får du egentligen fråga universitetsledningen om, men jag tror att det har att göra med att jag har en bred erfarenhet av både privat och offentlig verksamhet. Jag har arbetat både som informatör och som personaltidningsredaktör. När korna började dö på Hallandsåsen i samband med att tunnelbygget var det jag som hade hand om Banverkets krisinformation. I Eslöv arbetade jag mycket med profilering och varumärkesarbete.

Informationschefer är kända för att jobba mycket. Ska du sova med mobilen under kudden?
– Jag ska vara tillgänglig, men med gränser. Jag tror inte att man gör ett bra arbete om man inte kan kombinera det med familj och fritid. Eftersom jag har små barn hemma tänker jag till att börja med bara arbeta 90 procent.

TEXT & FOTO: ULRIKA OREDSSON

Eva Johannesson tar över efter Christer Hjort som arbetar kvar inom universitetet med andra arbetsuppgifter för universitetsledningen. Solveig Ståhl som har varit tillförordnad informationschef under två års tid går, som LUM tidigare uppmärksammat, nu i pension.